

MARINEBLAD

NUMMER 6 | OKTOBER 2013 | JAARGANG 123

UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE VERENIGING VAN MARINEOFFICIEREN

**In het belang van Nederland
wegbezuinigd?**

KVMO 1883-2013
130

www.kvmo.nl

inhoud

10X
AAN HET WOORD

22

24

COLUMNS

- 3 **VOORZITTER KVMO**
- 12 **SERGEI BOEKE**
- 21 **KO COLIJN**

MENSEN

- 18 **ERELEDEN**
Leo Smit
- 22 **JONGEREN 10X**
Djack Littel
- 23 **EN MIJN SCRIPTIE IS...**
Tim van den Broek
- 28 **MARITIEM EVENEMENT 2013**
- 31 **IN MEMORIAM**

ACTUEEL / KENNIS

- 4 **BEZUINIGINGEN OP DEFENSIE**
In het belang van Nederland?
- 8 **COMMANDOVOERING DEEL 2**
Meer dan een mindset
- 14 **TOEKOMST DEFENSIE**
Het overleven van de toekomst
- 24 **HISTORIE**
De nucleaire optie van de Koninklijke Marine

VASTE RUBRIEKEN

- 7 **CARTOON**
- 13 **BOEKEN**
- 30 **KVMO ZAKEN**
- 31 **ACTIVITEITEN**
Afdelingen en Werkgroep Jongeren

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:KLTZ ing. M.E.M. de Natris
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach**Eindredactie**

Mw. drs. M.L.G. Lijmbach

Artikelencommissiedrs. A.A. Bon, LTZA 1 mr. M.D. Fink,
LTZT 1 F.G. Marx MSC., LTZA2OC N. de Lange
Bc., LTZE 2OC dr. ir. W.L. van Norden,
LTZA2OC drs. R.M. de Ruiter,
MAJMARNS R.A.J. de Wit**Medewerkers:**KLTZ b.d. mr. O.W. Borgeld, mw. drs. Z. Borgeld-
Guman, mr. S. Boeke, prof.dr. J. Colijn,
KLTZT H. Boomstra (cartoon)
AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)**Adres redactie**Wassenaarseweg 2
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl**Vormgeving**Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54**Drukwerk**Epos|Press
Postbus 1070
8001 BB Zwolle**Advertenties**

070-383 95 04

AbonnementenVoor leden van de KVMO is het Marineblad gratis. Informatie over het lidmaatschap van de KVMO staat op:
www.kvmo.nl/veelgestelde-vragen
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar.**Copyright Marineblad**Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). Richtlijnen voor het schrijven en aanleveren van artikelen zijn in te zien op www.kvmo.nl/marineblad.**Adreswijziging**Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO
Antwoordnummer 93244
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

column

Ook dit jaar wordt de Koninklijke Marine hard getroffen door de bezuinigingen, die met Prinsjesdag bekend zijn gemaakt. Het budget van de KM krimpt met 29 miljoen euro (4%). Bezuinigingen die wederom materiële- en personele gevolgen zullen hebben, terwijl de lopende reorganisatie nog niet eens volledig is doorgevoerd. Het Korps Mariniers wordt hard getroffen door de bezuinigingen. De Van Ghentkazerne en de Joost Dourleinkazerne zullen, net als het MEA in Amsterdam, worden gesloten. De zichtbaarheid en herkenbaarheid van de Koninklijke Marine op straat zal hierdoor verder afnemen.

Met het afstoten van het Joint Support Ship (JSS) wordt óók de ambitie van het Korps Mariniers naar beneden bijgesteld. Van het STOM-concept (*ship to objective manoeuvre*) wordt afscheid genomen en de ambitie van snelle helikopters wordt naar langzame landingsvaartuigen verlegd. In het openingsartikel 'In belang van Nederland?' zal nader worden ingegaan op de gevolgen van de bezuinigingen. Bezuinigen die haaks staan op de aanbevelingen in het artikel 'Het overleven van de toekomst' van Sytze Dijk. Hij betoogt dat Nederland zich moet richten op de directe en primaire belangen waar zij invloed op kan uitoefenen en op basis van deze belangen een krijgsmacht moet ontwikkelen. Een visie!

In het artikel 'De nucleaire optie van de Koninklijke Marine' van KTZE b.d. Sib Nooteboom gaan we terug in de tijd, waarin de KM een nucleaire ambitie had. Uit de geschiedschrijving blijkt dat ruim 50 jaar geleden de omstandigheden niet anders waren dan nu. Aan de nucleaire ambitie is uiteindelijk geen invulling geven omdat er niet voldoende budget was, omdat de andere krijgsmachtdelen bang waren voor verdringingseffecten en omdat internationale samenwerking vanwege gebrek aan vertrouwen geen optie was.

In het interview met het erelid 'mister Marineblad' KTZ b.d. Leo Smit blikken we terug naar de tijd dat hij secretaris was van het Marineblad. Leo heeft gedurende 7 jaren met 'hart en ziel' zorggedragen voor het Marineblad, totdat hij in juni 2000 wegens ernstige gezondheidsproblemen moest stoppen. Tot vandaag de dag is Leo als corrector betrokken bij zijn Marineblad.

Ook in dit nummer wordt er weer een podium gegeven aan onze jonge leden. In 'En mijn scriptie is' geeft ELNTMARNS Tim van den Broek een nadere toelichting op zijn onderzoek naar de toepassing van Veiligheidsbeton, in plaats van (fragmenterend) beton. In het artikel 'Mission Command deel II' wordt gesteld dat het leveren van militair vermogen het primaire proces van Defensie is. Dit primaire proces wordt echter belemmerd doordat commandanten, door de administratieve werklast, zich eerder boekhouder dan operationele militair voelen. De vraag die dan ook gesteld moet worden is: zijn we een beheersorganisatie of een organisatie die gevechtskracht moet leveren?

In dit nummer vindt u een uitgebreide terugblik op het zeer geslaagde KVMO Maritieme Evenement, dat jaarlijks door de WGPA wordt georganiseerd. Een evenement met een hoog reünie gehalte, waaruit ieder jaar weer de betrokkenheid en verbondenheid van (ex) marineofficieren met de Koninklijke Marine blijkt.

Ik wens u, ondanks de harde werkelijkheid, veel leesplezier toe. <

Foto cover:

Bronmateriaal: JSS-www.shipbuilding.nl; kazerne Savaneta-nl.wikipedia.org; Joost Dourleinkazerne-www.texelverslaafden.clubs.nl; Van Ghentkazerne-RenéHoeftaak.comweblog voorzitter
www.kvmo.nl

@voorzitter_kvmo

In het belang van Nederland?

Sinds de val van 'De Muur', in 1989, brengt Prinsjesdag geen goed nieuws meer voor Defensie en haar medewerkers. Hoewel het 'Vredesdividend' de afgelopen 20 jaar ruimschoots is uitgekeerd wordt er jaar in jaar uit bezuinigd op Defensie. Ook dit jaar moet het departement, vanwege de economische omstandigheden waarin ons land zich bevindt, weer fors inleveren.

Voor het zomerverlof was al duidelijk dat Defensie voor 333 miljoen euro zou worden aangeslagen, 177 miljoen euro als gevolg van extra bezuinigingen, 156 miljoen euro door intern boekhoudkundig gestuntel. Op Prinsjesdag verscheen de nota over de toekomst van de krijgsmacht, getiteld 'In het belang van Nederland'. In deze nota staat dat nog eens 15 miljoen euro extra wordt bezuinigd. In totaal moet Defensie dus, bovenop de lopende 'Hillen' bezuinigingen van één miljard euro, nog eens 348 miljoen extra bezuinigen: een extra kaalslag van 4,5%.

Door de jarenlange inkrimping van het defensiebudget bestaat deze in 2013 nog maar uit 2,7% van de totale Rijksbegroting. Van de ongeveer 7,4 miljard moet

ongeveer jaarlijks 1,1 miljard euro worden afgedragen aan pensioenpremies en wachtgelden. Het daadwerkelijke beschikbare budget voor Defensie bedraagt dan feitelijk 6,3 miljard, oftewel 2,3% van de Rijksbegroting.

De KVMO maakt zich grote zorgen om de toekomst van de krijgsmacht in het algemeen en die van de Koninklijke Marine in het bijzonder. Voor het personeel begint de onduidelijkheid en onzekerheid over de eigen toekomst bij Defensie weer van voor af aan. Het personeel moet zich opnieuw afvragen: 'Gaat deze bezuinigingsronde aan mij voorbij of ben ik dit keer aan de beurt om gedwongen afscheid te nemen?'. In deze bijdrage neemt de KVMO de nota 'In het belang van Nederland' kritisch onder de loep.

Toekomstvisie op de krijgsmacht

De minister heeft eind 2012 de Tweede Kamer toegezegd dat zij voor het einde van 2013 met een Toekomstvisie op de krijgsmacht zou komen. In de onlangs verschenen nota wordt niet gesproken over een visie. Dit is een wijs besluit. Het zou respectloos richting haar medewerkers zijn geweest als zij deze nieuwe bezuinigingsronde zou hebben bestempeld als een toekomstvisie. De defensiemedewerkers verdienen beter. Zij zijn het immers die sinds jaar en dag bij iedere reorganisatie te horen hebben gekregen dat zij nog efficiënter kunnen werken. Het is echter vooral dankzij hun loyaliteit en de 'can do' mentaliteit dat Defensie zich de afgelopen jaren staande heeft kunnen houden.

Op Prinsjesdag heeft minister Hennis-Plasschaert, net als ex-minister Hillen, aangegeven dat het klaar moet zijn met het bezuinigen op Defensie. Het is voor het defensiepersoneel te hopen dat dit met het Kabinet is afgestemd en dat het Kabinet en onze minister zich aan hun woord houden.

Dit is essentieel voor Defensie. De KVMO ontvangt steeds meer signalen dat het personeel er geen geloof meer in heeft dat de bezuinigingen een dieptepunt hebben bereikt. Steeds meer collega's nemen met pijn in het hart afscheid van Defensie, omdat zij geen toekomst voor zichzelf en Defensie kunnen ontwaren. Dit is één van de redenen waarom de GOV|MHB, waarvan de KVMO deel uitmaakt, de week voor Prinsjesdag een opiniestuk in Trouw heeft geplaatst, waarin ze de minister oproept om

*In de onlangs verschenen nota wordt niet
gesproken over een visie.
Dit is een wijs besluit*

te komen met een ambitie. Een ambitie die verder gaat dan de regeerperiode van het Kabinet en die uiteindelijk moet leiden tot een visie. Een visie, geschreven binnen de financiële kaders door professionals bij Defensie, die door politici omarmd dient te worden, zodat het defensiepersoneel weet wat het in de nabije toekomst mag verwachten. Een visie waaruit het defensiepersoneel zijn conclusie kan trekken: is dit de organisatie waarvoor ik me met 'hart en ziel wil blijven inzetten? Is er nog toekomstperspectief voor mij bij Defensie?

Gedwongen ontslagen

De nota 'In het belang van Nederland' en de bijbehorende brief met Personele consequenties geven het defensiepersoneel inzicht in de gevolgen van de nieuwe bezuinigingen. Bovenop de 12.500 arbeidsplaatsen die komen te vervallen door de huidige reorganisaties, als gevolg van de € 1 miljard van Hillen, zullen nog 2.400 arbeidsplaatsen defensiebreed komen te vervallen.

Voor de KM betekent dit dat er bovenop de 2.000 reeds vervallen arbeidsplaatsen ongeveer een extra 350 arbeidsplaatsen geschrapt zullen gaan worden. Waar

Defensie verwacht dat er hierdoor een additioneel aantal van 700 tot 900 gedwongen ontslagen te verwachten zijn, bovenop de 1.750 (in plaats van de oorspronkelijke 6.000) die er nu ingeschat zijn als gevolg van de lopende reorganisaties, is nog niet in te schatten hoeveel hiervan bij de KM zullen neerdalen. De KVMO heeft echter zeer sterk de indruk dat dit minimaal zijn zal. Voor het personeel begint de onduidelijkheid ondanks dat echter weer van voren af aan: 'behoud ik mijn baan nu ook weer, of ben ik deze keer aan de beurt om gedwongen afscheid te nemen?'.

De inhoud van de begeleidende P-brief bij de nota, ziet de KVMO als enig lichtpuntje. Hierin staat:

'Op reorganisaties als gevolg van de nota, die voor 1 januari 2016 starten, zal het Sociaal Beleidskader 2012 van toepassing blijven. Dit betekent dat het SBK2012 van toepassing wordt verklaard als er voor 01 januari 2016 een beleidsvoornemen voor een reorganisatie is afgegeven.'

De KVMO gaat er van uit dat de KM er alles aan gaat doen om hier de komende twee jaar zorg voor te dragen. In het Georganiseerd Overleg zal de KVMO zich, via onze vertegenwoordiger bij de CMHF-sector Defensie, er hard voor maken dat de nieuwe reorganisaties zoveel mogelijk zonder gedwongen ontslagen zullen worden doorgevoerd. Door goed personeelsmanagement met behulp van het reguliere en irreguliere verloop en de uitstroombevorderende maatregelen uit het SBK2012 kan het aantal gedwongen ontslagen hopelijk worden beperkt. De KVMO heeft hier alle vertrouwen in.

Het verleden leert ook dat het irreguliere verloop als gevolg van nieuwe bezuinigingen weer zal gaan toenemen. Het voordeel hiervan is, dat dit er aan bijdraagt dat er door de reorganisaties uiteindelijk minder of nagenoeg geen gedwongen ontslagen zullen gaan vallen. Echter, de 'braindrain' kan ook te ver doorslaan. De eerste signalen wijzen erop dat dit nu al het geval is. Op dit moment is het personeelsbestand al zo ver ingekrompen dat men onder de numerus fixus (NF) van 1 januari 2016 dreigt te komen. Zoals bij elke reorganisatie neemt het personeel dat kansen heeft op de arbeidsmarkt als eerste afscheid. Bij Defensie is dit niet anders. Het gevolg is dat relatief jong, goed gekwalificeerd personeel Defensie verlaat. Personeel dat schaars is en dat Defensie graag wil behouden, omdat zij wenst te verjongen.

De KVMO is dan ook van mening dat het van groot belang is dat de minister, naast een ambitie voor Defensie, met een personele ambitie komt. Een ambitie waarmee zij het defensiepersoneel zal moeten overtuigen dat Defensie een goede en betrouwbare werkgever blijft. Een ambitie waaruit het defensiepersoneel de hoop kan putten dat Defensie en de KM toekomstperspectief bieden.

Gevolgen operationele capaciteit KM

'In het belang van Nederland' wordt het budget van de KM met 29M€ gekort. Dit is 4,1% van het marinebudget.

Het gevolg hiervan is dat exploitatie van de KM onder de 700M€ per jaar daalt. Dit is nog maar 0,26% van de totale Rijksbegroting. Uit de nota wordt pijnlijk duidelijk wat de gevolgen zijn voor de inzetbaarheid van de KM. Net als in de Hoofdlijnenbrief van 25 juni jl. geeft de minister aan dat de Marinestudie 2005 voor het Commando Zeestrijdkrachten echter richtinggevend blijft.

In 2005 was het KVMO-commentaar op de Marinestudie: 'Er is veel ambitie en zelfvertrouwen bij de Minister van Defensie om in deze tijden de KM te leiden naar een diversificatie en door-ontwikkeling van vloottaken. De KVMO geeft de Minister een pluim voor zijn moed en vastberadenheid.'

Marinestudie 2005

In de afgelopen 8 jaar is er echter weinig overgebleven van deze ambitie en dit zelfvertrouwen. In de net verschenen nota wordt verwezen naar de integratie van de vloot en mariniers en de invoering van de 4 *Ocean-going* patrouillevaartuigen (OPV's). OPV's zijn uitstekend inzetbaar in het lagere geweldsspectrum maar niet te vergelijken met de 4 M-fregatten, inclusief de zware

'In het belang van Nederland' wordt het budget van de KM met €29M gekort

wapensystemen, die de KM hiervoor heeft moeten afstoten. Naast de twee eerder genoemde punten is eveneens invulling gegeven aan het levensverlengend onderhoud van de Walrusklasse onderzeeboten. Aan de overige 4 operationele ambities¹ is reeds, of wordt naar aanleiding van deze nota, geen invulling meer gegeven. Zo is het beoogde ambitieniveau door de opeenvolgende bezuinigingen van de laatste 8 jaar noodgedwongen aanzienlijk naar beneden bijgesteld.

Daar waar in de Marinestudie nog wordt verwezen naar een niet gerealiseerde versterking van het Korps Mariniers met twee manoeuvrebataljons, (250 VTE'en) worden met de opheffing van het 32ste marinierscompagnie op Aruba, in plaats van een uitbreiding, ruim 120 VTE'en ingeleverd. De opheffing heeft met name voor onderofficieren en jonge officieren en zeer nadelige bijkomstigheid. De functies op Aruba en voorheen Curaçao waren nu net de walplaatsingen waar de mariniers in relatieve rust met hun gezin kon verblijven zonder maand in maand uit van huis te zijn.

Ook wordt geen invulling meer gegeven aan de verruiming van de capaciteiten van de opvolger van het tanker- en bevoorradingsschip Hr.Ms. Zuiderkruis, om defensiebreed operaties te ondersteunen. Het Joint Support Ship (JSS) Karel Doorman wordt afgestoten, nog voordat het in dienst is gesteld. In plaats hiervan zal een nieuw, kleiner, en vooral goedkoper bevoorradingsschip worden verworven. De KVMO heeft de ratio achter deze beslissing gezien. Van de drie oorspronkelijke taken van het JSS wordt er op nationaal niveau alleen nog

maar gebruik gemaakt van de taak bevoorrading. Het wegbezuinigen van de tanks, zwaar transport, en de verminderde helikopterambities, hebben tot gevolg dat er op nationaal niveau geen behoefte meer is aan het te 'dure' JSS.

Met deze keuze wordt echter wel afstand gedaan van het STOM-concept (*ship to objective manoeuvre*). Een operationeel concept waarbij met gebruikmaking van (zware) helikopters mariniers van het schip op het land worden gezet. Een concept dat bij onze internationale partners, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Spanje, veelvuldig wordt toegepast. Het gevaar bestaat dan ook dat het Korps Mariniers niet meer kan aanhaken. De ambitie is dus van snelle helikopters verlaagd naar veel minder snelle landingsvaartuigen.

De komende maanden zal blijken of er internationaal behoefte, in EU- dan wel VN-verband, bestaat voor deze nichecapaciteit.

Toekomstige ambities vervanging

De minister geeft in haar nota aan dat internationale samenwerking, die voor de KM gemeengoed is, steeds belangrijker wordt. Nederland kan het niet meer alleen. Dit signaal uit zich ook in de toekomstige vervanging van de onderzeeboten, M-fregatten en Mijnenbestrijdingsvaartuigen, waarvan voor de laatste twee geldt dat vervanging wordt vertraagd. Er liggen hier dus kansen voor de Nederlandse scheepsbouw en defensie-industrie. De minister en de Nederlandse industrie zullen deze internationale uitdaging hand in hand aan moeten gaan. Goed voor de Nederlandse economie en de Nederlandse werkgelegenheid. Nederland zal dan wel moeten laten blijken dat ze een betrouwbare defensiepartner is. Dit zal onder meer uit een visie moeten blijken.

Zichtbaarheid en behoud personeel

In de nota wordt de tendens van de afgelopen jaren namelijk, dat Defensie steeds meer kazernes sluit, doorgezet. De KVMO maakt zich grote zorgen over de zichtbaarheid van Defensie in het algemeen maar zeker óók van de KM. In aanvulling op de eerder genomen besluiten dat de marinekazernes te Amsterdam en Doorn zullen sluiten worden nu ook de Van Ghentkazerne te Rotterdam en de Joost Dourleinkazerne op Texel afgestoten. De KM trekt zich terug naar de uiterste grenzen van Nederland, in Den Helder en Vlissingen, waardoor de zichtbaarheid van de KM in de samenleving verder zal afnemen. Vooral in Rotterdam doet het pijn. Sinds de 17e eeuw bevindt zich daar een eenheid van het Korps Mariniers. Veel mariniers hadden dan ook hun hoop op burgemeester Aboutaleb van Rotterdam gevestigd. Maar net als alle andere burgemeesters lijkt hij achter het net te vissen in het Haagse.

Het sluiten van de Van Ghentkazerne en Joost Dourleinkazerne heeft één positief effect: de operationele eenheden en het Mariniersopleidingscentrum (MOC) worden gevestigd op één locatie. Ook het verplaatsen van de landingsvaartuigen en hun bemanning is in die optiek

te begrijpen. Vlissingen ligt immers aan het water, dus lijkt dat een goed idee. Echter, de stranden in de buurt van Vlissingen lenen zich slecht voor amfibische operaties. De sluiting van de hierboven genoemde kazernes heeft daarbij mogelijk nadelige gevolgen voor de werving en de betrokken defensiemedewerkers, omdat juist in Vlissingen

De KM trekt zich terug naar de uiterste grenzen van Nederland

en Den Helder onvoldoende werkgelegenheid is voor de partners van het betrokken personeel. Het gevolg zal dan ook veelal zijn dat de militair niet zal verhuizen en een weekendhuwelijk aangaat. Een veelal ongewenste situatie, die niet zal bijdragen aan het behoud van het toch al schaarse (jonge) personeel.

Tot slot

Prinsjesdag was voor de KM en haar personeel wederom een feestdag met een zwarte rand. In het belang van Nederland wordt het ambitieniveau naar beneden bijgesteld. De boekhouder heeft het ook dit jaar weer gewonnen van de ratio. Defensie is geen luxe volgens de minister (ratio). Maar feitelijk is dit wel zo, want ieder jaar wordt er een stukje verder ingeteerd (boekhouder) op de luxe 'veiligheid' in het belang van Nederland.

De KVMO zal zich via haar netwerk en in het Georganiseerd Overleg blijven inzetten voor de belangen van het defensiepersoneel en de middelen die benodigd zijn voor een voor haar taakberekende zeemacht. <

KLTZ ing. M.E.M. (Marc) de Natris is voorzitter van de KVMO en duo-voorzitter van de overkoepelende organisatie GOV|MHB. Maj. KL R.E.W. (René) Pieters is Hoofd Sectie Georganiseerd Overleg bij de GOV|MHB.

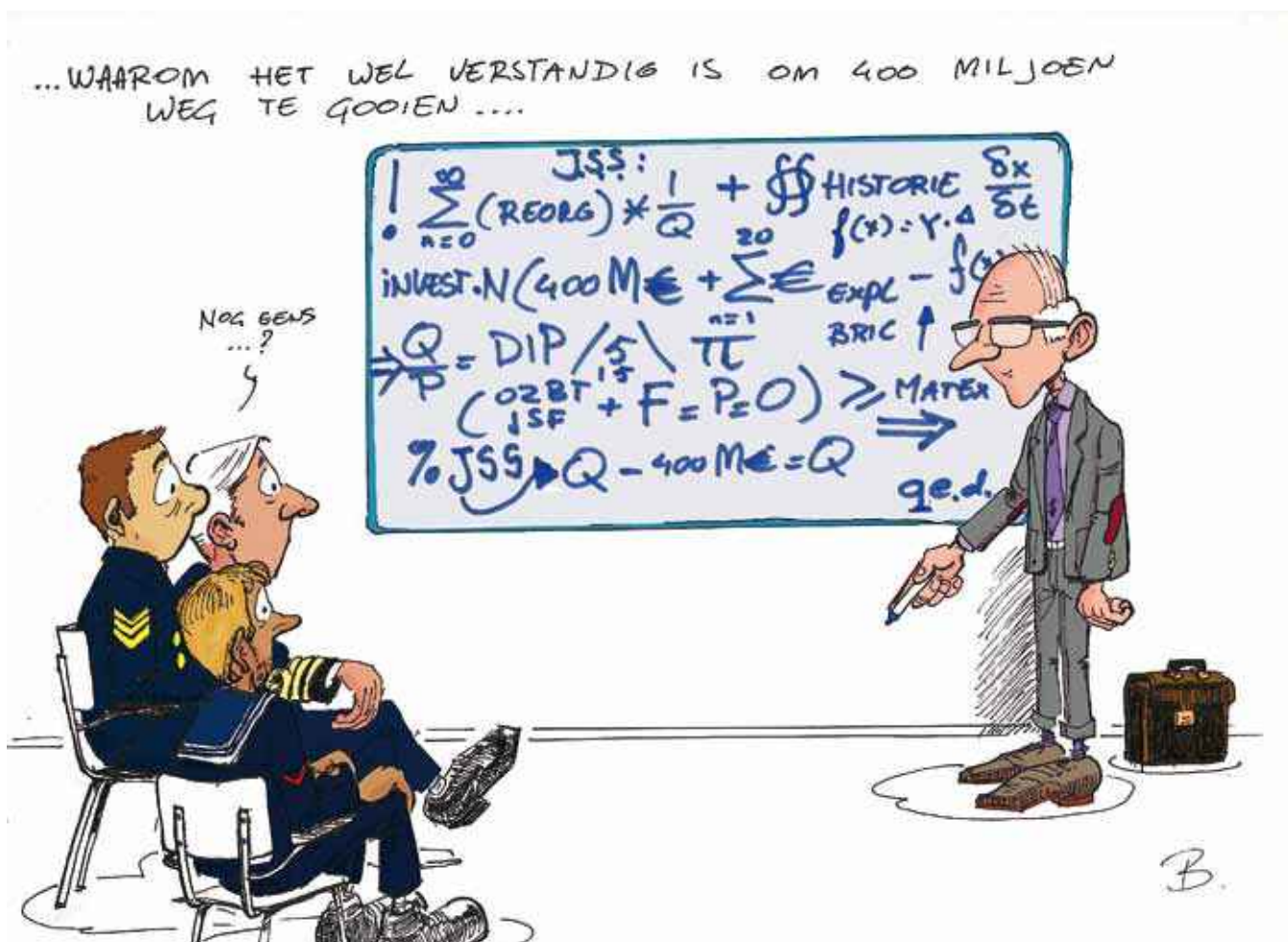
Noot

1 De ambities zoals verwoord in de Marinestudie2005:

1. De verwerving van patrouillevaartuigen, onder meer voor kustwachttaken;
2. De vermindering van het aantal M-fregatten;
3. De verbetering van de sonar van de Walrusklasse onderzeeboten, onder andere met het oog op de veiligheid tijdens operaties dichtbij de kust;
4. De verruiming van de capaciteiten van de opvolger van het tanker- en bevoorradingschip Hr.Ms. Zuiderkruis om defensie breed operaties te ondersteunen (JSS);
5. De kwantitatieve versterking van de twee manoeuvrebataljons van het Korps mariniers;
6. De optimale benutting van de expeditionaire capaciteiten van LC-fregatten voor (a) de bestrijding van tactische ballistische raketten en (b) de bestrijding van landdoelen;
7. De uitbreiding van de huidige mijnenjaagcapaciteit met veegcapaciteit.

Aan de punten 4 t/m 7 is geen invulling gegeven.

CARTOON

Opdrachtgerichte Commandovoering of *Mission Command*: Meer dan een *mindset*

Het aansturen van militaire operaties is door het brede scala aan taken, omstandigheden en politieke en diplomatieke aspecten een buitengewoon lastige affaire. In drie artikelen betogen wij dat het concept van Opdrachtgerichte Commandovoering, *Mission Command*, van fundamentele waarde is voor de aansturing van dergelijke operaties. Hoewel daarin reeds de nodige stappen zijn gezet menen wij dat de graad van perfectie nog lang niet bereikt is.

In het septembernummer van het Marineblad hebben we uiteengezet wat *Mission Command* (MC) behelst. In dit deel willen we ingaan op de consequenties ervan voor de organisatie. Daarna zullen we in deel 3 belichten hoe (toekomstige) commandanten zich de complexe vereisten kunnen eigen maken (de jeugd heeft immers de toekomst).

MC en Defensie

Op de website van het ministerie van Defensie krijgt op de bladzijde 'organisatie' de doctrine een prominent plekje. MC wordt daar genoemd als leidend beginsel voor bevelvoering (*command*) binnen de gehele krijgsmacht. Gezien de tweeledige betekenis van *command* (het voortbestaan/instandhouding van de organisatie en het effectief uitvoeren van de opdrachten)¹ is het volstrekt logisch, wanneer ook bij de bedrijfsvoering in Nederland

MC het *Leitmotiv* zou zijn. Helaas is dat niet het geval. Niet bij het ministerie van Defensie maar ook niet bij de twee 'logistieke' commando's. 'Centraal' is daar het motto.

Het leveren van militair vermogen (voorheen gevechtskracht) is het primaire proces van Defensie. De instandhouding van de organisatie ondersteunt dat proces. Vandaag de dag hebben de verantwoordelijken in het primaire proces geen directe zeggenschap (meer) over de middelen die zij voor de taakuitvoering nodig hebben. De bezitters/beheerders/leveranciers van die middelen zijn nevengeschikt, alsof Defensie slechts een beheersorganisatie is. De operationele commandanten ondervinden daarvan de nadelige gevolgen, doordat zij verantwoordelijkheden hebben toebedeeld gekregen, waarvoor zij niet alle vereiste bevoegdheden en middelen in ontvangst mochten nemen.² Ook lagere

commandanten voelen zich door de administratieve werklast, als gevolg van de centralisatie van de logistieke processen, eerder boekhouder dan operationeel militair.³

Dat er spanning bestaat tussen geformuleerd beleid (MC) en de praktijk is ook in het parlement opgevallen, met als gevolg de Kamervraag: 'Op welke wijze zal worden getracht opdrachtgerichte commandovoering toe te

Commandanten voelen zich door de administratieve werklast eerder boekhouder dan operationeel militair

passen in de vredesbedrijfsvoering?' Het antwoord op deze vraag is veilig opgeborgen tussen een elftal andere vragen/antwoorden, zodat het niet opvalt, dat de minister de beantwoording van deze vraag achterwege laat.⁴ Is niets zeggen hierbij veelzeggend?

Dubbele spagaat

De verwarring is groot, althans bij diegenen die bezig zijn het primaire proces gestalte te geven. Zij willen wel MC maar worden dagelijks achtervolgd door de ministeriële neiging de ministeriële onzekerheid zoveel mogelijk te reduceren (zie deel 1). De administratieve overlast voor commandanten op alle niveaus neemt de minister kennelijk voor lief.⁵ Er gaat daarbij niet alleen kostbare trainingstijd en focus op de operationele kerntaak verloren. De spagaat - de in de doctrine beleden decentrale benadering versus de centrale aanpak in de dagelijkse praktijk - die het personeel ervaart, doet veel initiatief en creativiteit verloren gaan. Het merendeel van de aandacht gaat uit naar de verlangde administratie en het 'bevredigen van het systeem' en daarbij niets doen wat je niet perse moet doen, etc..

Kortom, de spagaat stimuleert het tegenovergestelde van wat MC beoogt te bevorderen. Op deze manier wordt in feite een tweede spagaat in stand gehouden. In de gedragscode⁶ en de kernwaarden Defensie⁷ staan zaken waar de krijgsmacht voor staat. Het liefst zien we elke individuele militair deze waarden omarmen, zodat ze leidend zijn bij het gedrag en optreden. Dit vergt een volwassenheid, zoals we die bij MC nodig hebben. Maar omdat de weg naar volwassenheid (taak/professioneel, persoonlijk) vaak nog voor een deel moet worden afgelegd als we al onderweg zijn, is het handig dat de waarden zijn belegd of verankerd in normen. Hierin vindt de 'zoekende' houvast met betrekking tot wat wel en wat niet acceptabel is.

Is het dan niet vreemd dat de organisatie vrijwel uitsluitend gebruik maakt van de laagste vorm van ordening, de regels (met de bij behorende sancties) in de dagelijkse bedrijfsvoering? De goed gemotiveerde militair, van wie de organisatie hoopt dat die zich laat leiden door de waarden, wordt door dezelfde organisatie ondergedompeld in een sfeer van regels, procedures, protocollen en allerlei controlemechanismen. Dat heeft effecten op het personeel, die geen enkele organisatie

graag ziet optreden. Kapitein Luitenant ter Zee Sander van Luik beschreef onlangs in zijn scherpe en heldere analyse in het NRC wat deze gang van zaken met goed gemotiveerd personeel doet.⁸ Hij had de moed om dat nu eens kenbaar te maken.

Moed

Moed. Draaide het daar van oudsher niet om bij een krijgsmacht? Uit de verhalen van Nederlandse veteranen in het onlangs verschenen boek 'Moed Moet' wordt die gedachte bevestigd.⁹ Hoewel vrijwel alle geïnterviewden bescheiden zijn over de moed in hun gedrag, wordt duidelijk dat moed een belangrijke en noodzakelijke deugd is, willen we succesvol optreden in crisissituaties. Hoewel zij niet als zodanig worden geduid, zijn de beginselen van MC herkenbaar in de beschreven situaties - van Nederlands-Indië, tot Afghanistan, in de lucht of bij de trein(kapingen): initiatief, handelen naar bevind van zaken, de opdracht (en die van het hogere echelon) als leidend blijven zien, reageren op kansen en bedreigingen, intuïtie, etc..

De organisatie waardeert moed en dapperheid en dat blijkt ook uit het aantal dapperheidsonderscheidingen dat in de afgelopen jaren is uitgereikt. Natuurlijk is het lastig om in de dagelijkse vredesbedrijfsvoering moedig te zijn. Maar het tegenovergestelde van moed wordt te vaak in de dagelijkse vredesbedrijfsvoering ervaren én beloond. In zijn boek 'Reizen met Charley' haalt John Steinbeck een bekend en gerenommeerd journalist aan, die opportunisme op één lijn stelde met lafheid.¹⁰

Hoe nu verder?

Is er bij Defensie dan wel plaats voor MC? Ondanks dit alles is ons antwoord: ja. We hebben daarvoor vier argumenten. Allereerst omdat het nodig is. De beschrijving in de defensiedocctrine verstrekt de juiste motieven. Onze Engelse en Amerikaanse collega's, met beduidend meer diepgang in hun doctrinaire documenten, gebruiken dezelfde motieven. Kort samengevat: 'Hoe veranderlijker de omstandigheden, des te lager het niveau van besluitvorming'. Het tweede argument is, dat we onze collega's in de top van de defensieorganisatie, die in het concept geloven en het geïmplementeerd willen zien, onvoorwaardelijk moeten steunen. Dat zij een stap-voor-stap benadering moeten hanteren is gezien de verhoudingen op het Plein, waar de meeste actoren opereren in de 'centrale mode', begrijpelijk. Het derde argument is dat structuren en modellen weliswaar sterk richtinggevend zijn maar dat de menselijke factor van doorslaggevend belang kan zijn.¹¹ Als optimisten gaan we ervan uit, dat de menselijke factor ertoe zal leiden dat MC ook in de praktijk van alle dag als uitgangspunt zal gaan gelden. Dit, omdat (vierde argument) de uitvoerders, aan het woord in 'Moed Moet', zij het verholen, een pleidooi houden voor MC. Alle moedige daden hadden een aantal gemeenschappelijke MC- kenmerken: snelle beoordeling van de situatie, vasthouden aan de opdracht, initiatief door de commandant ter plaatse: beslissing en uitvoering.¹²

Buffer

De realiteit van dit moment is dat de defensieorganisatie twee 'conceptuele' spagaten kent ('centraal – decentraal' en 'waarden – regels'). Het is niet perse nodig dat de voor MC frustrerende effecten daarvan de gehele operationele hiërarchie beïnvloeden. Operationele commandanten - te beginnen op het hoogste niveau - zouden daarbij als buffer of filter moeten fungeren, zodat MC bij inzet, en voorbereiding daarop, de kans krijgt volwassen te worden. Dat is een rol, die misschien niet zal leiden tot de hoogste waardering maar waarbij wel op het vredesbedrijfsvoeringniveau moed kan worden getoond. Loyaliteit zal daarbij ongetwijfeld van grote invloed zijn. Aan wie die wordt betoond zal bepalend zijn voor de effectiviteit van de buffer.

Wat vergt het?

Als we willen bekijken wat MC vergt van de organisatie, dan is het nuttig te bezien wat de vereisten zijn voor de uitvoerders ervan. De organisatie moet immers zorgen dat die uitvoerders zodanig worden toegerust, gevormd en opgeleid dat zij aan die eisen kunnen voldoen. Allereerst mag duidelijk zijn dat niet alles nieuw is. Het merendeel van de eisen die tot op heden gesteld werden aan commandanten (want dat is de focus van MC) blijft onverminderd van kracht. Van de specifieke MC vereisten springen er twee uit: onzekerheid en vertrouwen.

Onzekerheid: over de noodzaak tot het aanvaarden van onzekerheid is in het eerste artikel uitgebreid stilgestaan. We weten uit ervaring dat het prettig is voor een commandant om veel ruimte te krijgen. Maar diezelfde ervaring leert ons ook dat het geven van die ruimte van nature minder prettig voelt en niet tot onze natuurlijke neiging behoort (zie deel 1). Commandanten in spé *moeten* zich dit eigen maken. Het kaderlid dat daartoe niet of niet in voldoende mate in staat is voldoet daarmee niet aan de eisen voor het commando. Goed omgaan met onzekerheid kan alleen maar op basis van vertrouwen.

Het is wellicht nuttig bij opleiding, vorming en training het belang van attitude te benadrukken. Op de foto een marinier tijdens training in Noorwegen.

Vertrouwen: vertrouwen is het verbindend element bij MC. Zelfvertrouwen maar ook vertrouwen in de eigen commandant én in degenen waaraan leiding wordt geven. Wederzijds vertrouwen is, zo vermeldt de Leidraad Maritiem optreden, de kurk waarop een militaire eenheid drijft.¹³ Wil de kurk zijn drijfvermogen behouden dan moet er van beide kanten een absolute wil zijn om dat vertrouwen niet te beschamen.

Consequenties voor de organisatie

Bedrijfsvoering: succesvolle toepassing van MC is het gevolg van de juiste toepassing van zaken, die vrijwel allemaal in de mentale component van de defensieorganisatie en haar product thuishoren. Omgaan met onzekerheid, vertrouwen, duidelijkheid verschaffen, luisteren, vragen, saamhorigheid, respect, durf. Dat vereist een attitude die gericht is op 'eenheidsgewin' in plaats van op eigen gewin. Een attitude, gericht op de inbreng van anderen (daarover meer in het derde deel) Er zijn meer begrippen in de mentale component die MC ondersteunen. Sowieso is de mentale component de *force multiplier* binnen een krijgsmacht. Daarom is het de hoogste tijd dat de mentale component structureel deel gaat uitmaken van de bedrijfsvoering: het stellen van doelen, visie op het bereiken daarvan en controleren (zie ook het eerder geuite pleidooi daartoe¹⁴).

Opleiding: in dat licht is het wellicht nuttig bij opleiding, vorming en training het belang van attitude te benadrukken, boven de aandacht voor competenties. Natuurlijk is het belangrijk wat onze marinemensen kunnen. In MC is het echter bepalend wie ze zijn. MC stelt hoge eisen aan het leiderschap. In het onderwijs daarin is de laatste jaren veel geïnvesteerd. Daarop moet worden voortgeborduurd. Maar wij pleiten ook voor een beetje meer realisme. Terug naar de *basics*. Wij pleiten voor een versimpeling, geen ingewikkelde documenten zoals de twee jaar geleden verschenen Visie Militair-Maritiem Leiderschap.¹⁵ Richt alle aandacht op twee aspecten: de opdracht (we hebben het

immers over Opdracht Gerichte Commandovoering) en de ontvanger van het leiderschap. Wat die in een MC omgeving nodig heeft én verwacht is waar de leider in moet voorzien. Respect, inbreng, ontplooiing, verantwoordelijkheid en het gevoel nodig te zijn.¹⁶ Met die twee aspecten kan elke leidinggevende aan de slag. Daarop zijn ook vrijwel alle wetenschappelijke theorieën over leiderschap terug te voeren: taakgericht/mensgericht/sociaal/situationeel/dienend/participatief/charismatisch en noemt u maar op.

Personeelsbeheer: de plaatsingsautoriteit kan een belangrijke bijdrage leveren aan de implementatie van MC. Aangezien vertrouwen de kurk is zijn langere plaatsingen, vooral voor kaderleden gewenst, zodat de noodzakelijke vertrouwensrelaties zich kunnen ontwikkelen. Om die reden zou de plaatsingsautoriteit ook moeten streven naar *matches* bij de invulling van sleutelposities bij eenheden. Vertrouwen is weliswaar voor een belangrijk deel een keuze, maar komt veel gemakkelijker tot stand als er een 'klik' is tussen personen.

In onze organisatie wordt dagelijks veelvuldig leiding gegeven. Hoe dat gebeurt, moet in de organisatie bekend zijn. Tevredenheidsonderzoeken zijn daarvoor een te vrijblijvend en onvolledig middel. De beste beoordelaar van het leiderschap van de leider is degene die de leiding ontvangt. Het is de hoogste tijd dat er met dat oordeel iets wordt gedaan. Bijvoorbeeld door deze vorm van terugkoppeling te beleggen in het beoordelingsproces. Het gaat daarbij maar om een beperkt aantal elementen:

Wederzijds vertrouwen is de kurk waarop een militaire eenheid drijft

de reeds genoemde vijf, het vertrouwen en eventueel zaken als belangstelling, frequentie contacten etc..¹⁷ Er is een tweede reden om te willen weten hoe commandanten omgaan met hun ondergeschikten. Op alle niveaus verlangt MC commandanten die op de juiste (maar ook hun geheel eigen) wijze omgaan met het onderliggende niveau. Een commandant die in dat opzicht niet naar behoren functioneert zal snel het vertrouwen van zijn ondercommandanten missen. Dat kan ook veroorzaakt worden door een gebrek aan gezond zelfvertrouwen. Een onzekere commandant gekoppeld aan 'frictie-onzekerheid' is een recept voor mislukking binnen MC. Maar een commandant die het vertrouwen in zijn ondercommandanten mist idem dito. Zoals boven reeds gesteld is het vermogen op goede wijze om te gaan met onzekerheid een vereiste voor een commandant. Wij zijn van mening, dat commandanten op vakmanschap én op de criteria 'vertrouwen' (zelf- wederzijds-) en 'het-omgaan-met-onzekerheid' moeten worden geselecteerd. De mogelijkheid daartoe is voorhanden. Er bestaat immers een rijke bron aan lagere commandanten, waarvan bekend is (moet zijn), of zij de proef (op deze criteria) op hun niveau hebben doorstaan.

Mede daarom pleiten wij voor het beoordelen van militairen op functie. Thans gebeurt dat naar rang, met als gevolg dat ranggenoten die volstrekt onvergelykbare

functies vervullen in feite langs dezelfde meetlat worden gelegd. Er zijn veel functies met dezelfde rang maar met een sterk uiteenlopende zwaarte. Het in gebruik zijnde functiewaarderingssysteem zou ook gebruikt moeten worden om de zwaarte te bepalen ten behoeve van het beoordelingssysteem.

Training: Elke functionaris dient te oefenen en te trainen in wat voor hem¹⁸ het moeilijkst, en voor het succes van de eenheid meest cruciaal is. Zo dienen *skills and drills* om (onervaren) mariniers, matrozen en soldaten gereed te maken en te houden voor de uitvoering van hun taken. Kaderleden moeten die vaardigheden bijhouden. Het merendeel van hun tijd moeten ze echter besteden aan wat voor hen het meest van belang is om hun leiderschaps- en commandorol goed te kunnen vervullen en uit te groeien tot 'beheersers' van MC.

In het derde en laatste deel van deze serie zullen we nader belichten waarin degene, die MC moet gaan uitvoeren/toepassen, zich moet bekwamen en welke eigenschappen daarvoor nodig zijn. <

KOLMARN b.d. Cees van Egmond en LTKOLMARN KMR Axel van Willigenburg zijn (deels gezamenlijk) actief betrokken geweest bij de implementatie van MC bij de operationele eenheden van het Korps Mariniers en behoren tot de fervente voorstanders van het concept. Beiden zijn thans nog actief op het gebied van leiderschap en coaching.

Noten

- 1 Zie deel 1, Marineblad nr. 5 2013, pag 4-7.
- 2 Interview CZSK, Marineblad jaargang 119, februari 2009.
- 3 Verslag symposium "Leider en Boekhouder", 2 december 2011 te Utrecht, door Kol Klu b.d. drs. Zonneberg op www.Prodef.nl.
- 4 Vaststelling begroting Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2012, 330000 X 7 Lijst van vragen en antwoorden. Vraag 73.
- 5 Ibid. vragen 60, 65 en 67.
- 6 Website Ministerie van Defensie, Actueel, Nieuwsberichten, Gedragscode Defensie bekend, 4 april 2007.
- 7 Website Rijksoverheid, Ministeries, Ministerie van Defensie, inhoud.
- 8 NRC, Opiniebijlage van 11 mei 2013.
- 9 David Vriesendorp & Fred Hoogeland, "Moed Moet, verslagen van Nederlandse veteranen, van Nederlands-Indië tot Uruzgan". Spectrum, Houten 2012.
- 10 John Steinbeck, "Reizen met Charley, een zoektocht naar Amerika" Atlas Contact, Amsterdam 2012, blz 157.
- 11 Zie Eric-Jan Horstman, "Opnieuw op zoek naar het (Nieuwe) evenwicht", Marineblad jaargang 123, mei 2013
- 12 Moed moet. We raden lezers aan dit boek te lezen, omdat het een goed beeld geeft van wat collega's hebben meegemaakt en hoe zij dat hebben ervaren. O.i. verplichte kost voor kaderleden in opleiding.
- 13 Leidraad Maritiem Optreden, de bijdrage van het Commando Zeestrijdkrachten aan de Nederlandse Krijgsmacht, Den Helder 2005, pag 183.
- 14 C.P.M. van Egmond, "Leiderschap: $L = H \times h \times H(art)^2$ ", marineblad nr 7 november 2006, jaargang 116, blz 22.
- 15 Visie op Militair-Maritiem leiderschap 2011-2020 Den Helder 28 juni 2011. Bij de presentatie van dit document op 28 oktober 2011 werd door een aantal in de praktijk gelouterde leiders forse kritiek geuit: Een 44 pagina's tellend document zou niet helder, niet duidelijk en ontoegankelijk zijn. Zie Alle Hens 11&12 2011, blz 13.
- 16 C.P.M. van Egmond. "Spiegeltje, spiegeltje in de hand" Marineblad 2 maart 2012, jaargang 122, blz 6.
- 17 Ibid, blz 7, zie kader: Meten.
- 18 En haar.

column

Et voilà, de volgende bezuiniging wordt uitgestort over de krijgsmacht. Geheel in traditie, nog voordat de vorige goed en wel is geïmplementeerd door de organisatie. Waarschijnlijk is dit de achtste bezuinigingsronde in twintig jaar; de tel zijn we inmiddels een beetje kwijt. In deze ronde sneuvelen: het Joint Support Ship Karel Doorman, nog voordat het in dienst genomen is, een compagnie mariniers en twee kazernes: Joost Dourlein in Texel en Van Ghent in Rotterdam.

Voordat deze bezuinigingsronde onder de loep kan worden genomen is een woordje context van belang. Met een pistool tegen het hoofd hebben de vlag- en opperofficieren invulling gegeven aan deze bezuiniging, rekening houdend met aanhoudende budgettaire en institutionele bedreigingen. Er zijn immers geen heilige huisjes meer; alles staat continu ter discussie. En het hellend vlak waar Defensie zich op bevindt lijkt steeds steiler te worden.

*Het hellend vlak
waar Defensie zich
op bevindt lijkt
steeds steiler te
worden*

Het afstoten van de Karel Doorman lijkt een goed plan, alleen al omdat de marine qua schepen weinig meer over heeft om af te stoten. Het is wel de vraag of de verkoop voldoende oplevert. Het schip is specifiek voor Nederland ontworpen, en als de kostprijs zo'n € 400 miljoen bedraagt, dan zal de verkoopprijs hier aanzienlijk onder moeten liggen. Overigens heeft Defensie ervaring met het te positief inboeken van de verkoop van materiaal. De € 200 miljoen die de Leopard tanks hadden moeten opleveren zijn er niet gekomen; daar stak de Tweede Kamer mooi een stokje voor.

Zorgwekkender is de beoogde sluiting van de kazernes. Eerder is besloten tot de sluiting van MKAD en Doorn. Nu blijven alleen Den Helder en de nieuwe kazerne in Vlissingen over. De filosofie hierachter is duidelijk: naar zee, clusteren en inbedden, zodat het Korps Mariniers blauw blijft. Nu woont het middenkader van het Korps voornamelijk op de as Doorn – Rotterdam, terwijl de nieuwe as Den Helder – Zeeland beduidend minder aantrekkelijk is, alleen al omdat echtgenotes niet gemakkelijk een baan in Zeeland zullen vinden. De keus is boordplaatser of 'bd', waarbij vooral de jongere generatie voor het laatste zou kunnen kiezen.

Er zijn ook andere redenen om de kazernes te behouden. Zo heeft het Korps een belangrijke band met de stad Rotterdam, die teruggaat tot de meidagen in 1940. In een tijd waarin de we de prijs van alles weten maar de waarde van niets, is het juist belangrijk om de wortels van de marine in de samenleving te verdiepen en verbreden. Schaalvergroting draagt hier niet aan bij. Waarschijnlijk is zelfs de *business case* wankel en kan ook hier de ingeboekte winst tegenvallen; iets om goed te bestuderen.

Hoe dan ook, de kosten om de huidige kazernes te behouden zijn klein; enkele miljoenen tegenover wapensystemen van honderd miljoenen. En aangezien de mens de belangrijkste *asset* is van de marine, mag de organisatie hen best een anker gunnen in deze turbulente tijden. <

Mr. S. (Sergei) Boeke
is voormalig marineofficier
en werkt nu als onderzoeker
bij het International Centre
for Counter Terrorism
(Universiteit Leiden, Campus
Den Haag)

Zeemacht in Holland en Zeeland in de zestiende eeuw

Uitgever : Uitgeverij Verloren, 2013

Auteur : J. P. Sigmond

Omvang : 431 blz. met ill.

Prijs : € 38,00

ISBN : 978-90-8704-349-0

Informatie over zeemacht in de Nederlanden in de zestiende eeuw is schaars. Schrijver heeft inventief zoveel mogelijk contemporaine bronnen mede gebruikt: kaarten, schilderijen, prenten, tapijten, zelfs liedteksten. Hij benadrukt het belang van "de tijd zelf te laten spreken", doet dat ook letterlijk door twee scheepsjournalen (van 1544 en van 1602) op te nemen in de oorspronkelijke spelling. De rode draad van de inleiding is dan ook: Inleven - *hoe was die wereld van toen?* En dat is erg goed gedaan. Schrijver neemt de "zestiende eeuw" ruim: van laat in de vijftiende eeuw tot het Twaalfjarig Bestand, 1609. Van Middeleeuwen naar Gouden Eeuw. Van gevechten tussen Gelre en Holland tot de zeeslag bij Gibraltar - de Republiek tegen Spanje. Reformatie, de groei van staten, centralisatie versus plaatselijke autonomie: verzet van Hollandse en Zeeuwse steden om het behoud van hun *zelf verworven* welvaart - daar is ook de zeventiende eeuw nog van doortrokken. En we zien in de Europese Unie, anno 2013, opnieuw een worsteling met schaalvergroting. Zeemacht komt ook echt aan

bod. Organisatie, logistiek, schepen, mensen, en weer: *hoe ging dat?* Een vorst huurt kanonnen bij zijn onderdanen ... Convoyeren, soms van meer dan 100 schepen al (Oostzee), door stads-oorlogsschepen... de *voordelen* van decentralisatie: logistieke slagvaardigheid waar scheepvaart en scheepsbouw de samenleving domineren: snelle opbouw van een ingehuurd zeemacht door de ruime beschikbaarheid van schepen en zeelieden - tijdelijk, goedkoop, aantrekkelijk dus! Dat dit belangrijke *operationele* nadelen kon hebben zou pas ten volle blijken in de tweede helft van de volgende eeuw. De Opstand: aanvankelijk vooral een strijd op de binnenwateren met de daar gebruikelijke soorten vaartuigen (en soms een burgemeester als admiraal). Holland en Zeeland konden de Spaanse troepen weerstaan: door al dat water. Voor de Spanjaarden hindernissen, voor de opstandelingen opmars- en aanvoerroutes. Dus kreeg de Opstand daar vaste voet, terwijl die in het meer landelijke Vlaanderen werd neergeslagen. De eerste ervaringen met operaties verder weg als (ingehuurd) Habsburgse zeemacht in het midden van de zestiende eeuw, samenwerking met de Engelsen (het eerste journaal). Kennismaking met de permanente, verder ontwikkelde Engelse marine - dankzij voortdurende strijd met Frankrijk. Na consolidatie van de Opstand ging men als Staatse zeemacht het wijde water op: bescherming van koopvaart en visserij, nu met de Engelse marine tegen de Spanjaarden (tweede journaal). De druk is fraai verzorgd, de illustraties goed gekozen en uitstekend benut. Voor verbetering vatbaar: de tekst gaat te dicht naar het midden; en bij de illustraties is het contrast tussen tekst en achtergrond te zwak. Tenslotte: er komen nogal wat taal- en spelfouten voor. Jammer, het

doet de allure van het boek onnodig afbreuk. Dat gezegd hebbend: een uitermate boeiende studie die ik van harte aanbeveel, inhoudelijk, maar ook als voorbeeld hoe geschiedenis boeiend is te maken. Het lezen is een genoegen; het boek heeft naar mijn overtuiging de statuur van een standaardwerk.

KTZ b.d. P.R. Wouters

Killzone

Auteur : Clifford Cremer

Uitgever : Uitgeverij Aspekt, 2012

Omvang : 272 blz.

Prijs : € 17,95

ISBN : 978-94-6153-206-0

Wie tijdens een uitzending er wel eens aan gedacht heeft om de overstap te maken van militair naar contractor, vindt in het boek Killzone een aardig relaas van een dergelijke ervaring. In Killzone wordt het verhaal van een Nederlandse Security Contractor, én ex-marinier, door Clifford Cremer opgeschreven. De identiteit van de ex-marinier, wiens verhaal het is, wordt in het boek niet bekend gemaakt. Eén Vandaag besteedde er een uitzending aan en identificeerde hem als Tom Dekkers. Dekkers komt, als hij wordt uitgezonden naar Irak, op Camp Smitty voor het eerst in aanraking met *Private Security Contractors* (PSC's).

Het geeft hem 'een nieuwe kijk op dingen': ze krijgen goed betaald, soms wel 1.000 dollar per dag en zijn te vinden waar de actie is. Beter, vindt Dekkers, dan wat de Nederlandse militairen doen: waterputten slaan, schooltjes bouwen en speelgoed uitdelen. Dekkers gaat voortvarend aan de slag met zijn nieuwe idee. Misschien wel te voortvarend, want hij begint al met zijn carrière als contractor in Irak wanneer hij nog voor Defensie werkt; een combinatie die niet lang stand houdt.

Het boek beschrijft hoe het hem gelukt is om bij een PSC te komen (Hart Security) en hoe hij vervolgens in dienst van Hart en later Sabre in Irak verschillende klussen doet; van konvooi-beveiliging tot *high- en low profile* beveiliging. Het beschrijft vooral hoe hij het alledaagse leven van een contractor ervaart, hoe PSC's werken - de ene PSC is qua professionaliteit niet te vergelijken met de andere - en de IED's en aanvallen waarin hij terecht komt.

Persoonlijk reflectie vinden we ook hier en daar: het werk begint op een gegeven moment z'n tol te eisen, wat zich uit in prikkelbaarheid: 'Bij problemen in discotheken sloeg ik er eerder op los en bij het *free-fighten* was ik ongewoon agressief'. Het is niet echt een bloedstollend relaas, zoals de achterflap van het boek zegt, maar wel een absoluut interessant kijkje in de PSC-wereld door de ogen van een Nederlandse ex-marinier.

LTZA 1 mr. M.D. Fink

Het overleven van de toekomst

Dreigingen, belangen en de inrichting
van de krijgsmacht

(bron: www.wikimedia.org)

Sla de kranten open en de halve wereld lijkt te zijn verzand in conflict en crisis. De Verenigde Staten overwegen in te grijpen in een door oorlog verscheurd Syrië; er heeft een militaire staatsgreep plaatsgevonden in Egypte, in Mali wordt strijd gevoerd tegen Islamitische rebellen, China en Japan ruziën om eilanden en er vinden cyberaanvallen plaats door criminele organisaties.

Er is een economische crisis gaande in de Europese Unie en in ons eigen land. Irak en Afghanistan worden nog altijd verscheurd door sektarisch geweld en Noord-Korea onderneemt eens in de zoveel tijd raketproeven. Het vredesdividend, dat tot stand kwam met het einde van de Koude Oorlog, lijkt te zijn verbruikt.¹

Gelijktijdig wordt de huidige wereld gekenmerkt door een tot voorheen ongekende verbondenheid tussen staten, organisaties en andere actoren. Alhoewel zulke verbondenheid voordelen met zich meebrengt, leidt het tegelijkertijd tot een wereld van toenemende complexiteit. Er zijn conflicten over grondstoffen, religieuze opvattingen, territoria en handelsafspraken. Er is sprake van klimaatverandering, terrorisme en vele soorten en vormen van smokkel. Dit zijn potentiële dreigingen, die gedijen door open of poreuze grenzen.²

Welke conflicten hebben echter gevolgen voor Nederland - en wat *zijn* de conflicten, de dreigingen, van de toekomst? Waar komen deze vandaan en hoe dient een land als Nederland zich hierop voor te bereiden?

Toekomststudies

In het licht van een veranderende, ogenschijnlijk conflictueuze wereld en een tanend defensiebudget door een voortdurende economische crisis zijn dit vragen waar veel krijgsmachten en onderzoeksinstituten momenteel mee worstelen.³ Voor Nederland zijn hierbij twee rapporten van eigen bodem interessant, namelijk de strategische monitor van *The Hague Centre for Strategic Studies* (HCSS) genaamd 'De toekomst in alle staten' (maart 2013) en het rapport van Instituut Clingendael,

getiteld 'Clingendael's visie op de krijgsmacht van de toekomst' (februari 2013).

Het HCSS analyseert toekomstige veiligheidsdreigingen en tracht te voorspellen welke ontwikkelingen invloed hebben op de veiligheidsomgeving wereldwijd en op Nederland specifiek. Daarbij wordt ook berekend welke landen kwetsbaar zijn voor fragiliteit en instabiliteit. Clingendael richt zich voornamelijk op de vraag welke belangen ons land heeft en wat voor krijgsmacht Nederland in de toekomst dient te hebben om de dreigingen van de toekomst op te vangen - en daarbij de eigen belangen en nationale veiligheid te garanderen. Het instituut komt vervolgens tot de conclusie dat een 'robuuste stabilisatiemacht' hiertoe het meest geschikt is. Wat dit inhoudt, zal verderop duidelijk worden.

Dit artikel bespreekt beide rapporten, geeft een korte uiteenzetting van de belangen van Nederland en het soort dreigingen van de toekomst, en analyseert ten slotte of Clingendael, door te suggereren dat de krijgsmacht een robuuste stabilisatiemacht dient te worden waarmee de nationale veiligheid gegarandeerd kan worden, correct naar de belangen en dreigingen van de toekomst heeft gekeken.

Nationale veiligheid

Hoe kan de nationale veiligheid van Nederland worden gedefinieerd, vastgesteld? Dit staat vaak in nauw verband met de belangen en doelstellingen van een staat. Nederland is een kleine natie maar onderdeel van organisaties en instellingen, waaronder de Verenigde Naties, de Europese Unie, de Noord-Atlantische

Verdragsorganisatie, het Internationaal Monetair Fonds, de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, en vele andere. Er is daardoor een sterke verwevenheid met andere staten. Daarnaast heeft ons land een rijke traditie in en is het groot geworden met internationale en overzeese handel, waardoor we voor onze welvaart zeer gebonden zijn aan de wereldeconomie.⁴ De haven van Rotterdam is één van de grootste in de wereld en de luchthaven van Schiphol één van de belangrijkste in Europa. Voor veiligheid en economische zekerheid is Nederland daardoor afhankelijk van haar internationale betrekkingen en van toegang tot grondstoffen en vrijhandel.⁵

De veiligheid van een staat, van Nederland, komt in het geding als haar belangen bedreigd worden. In 2007 ontwikkelde het kabinet daarom een nationale strategie ter behartiging van de Nederlandse veiligheid door middel

Het vredesdividend lijkt te zijn verbruikt

van het definiëren van de volgende vijf belangen. Deze zijn de verdediging van: de territoriale integriteit, de economische veiligheid en het daarmee gepaard gaande ongestoorde handelsverkeer, de ecologische veiligheid, de fysieke veiligheid, en de sociale en politieke stabiliteit.⁶

In het verleden was de primaire dreiging voor dergelijke belangen een directe militaire confrontatie met een ander land. Historische voorbeelden zijn er voldoende; door de eeuwen heen hebben honderden oorlogen tussen staten plaatsgevonden.⁷ Volgens onderzoeksrapporten van afgelopen jaren zou de wereld de aankomende decennia echter te maken krijgen met andere, non-statelijke, dreigingen.⁸ Armoede, drugs- en mensensmokkel, klimaatveranderingen, water- en voedseltekort, terrorisme, migratie, falende staten, vergrijzing, cybercriminaliteit, pandemieën, vluchtelingenstromen, piraterij, wapenhandel, transnationale criminaliteit: alle beïnvloeden ze de veiligheid, welvaart en het welzijn van een land en haar burgers.

HCSS: toenemende staatsmacht

Als daarentegen naar huidige gebeurtenissen gekeken wordt, dan lijkt deze beweging, richting niet-statelijke dreigingen, een verkeerdt beeld te schetsen. Het HCSS ziet namelijk een andere trend tot stand komen; een trend richting de toenemende macht van staatsblokken, waarbij machtscentra belangen proberen veilig te stellen en hun invloed trachten te vergroten. Twee factoren hebben hierbij volgens het HCSS een rol gespeeld. Dit zijn de verzwakking van de terroristische dreiging maar bovenal de impact van de financieel-economische crisis, die heeft geresulteerd in een situatie waarin staten hun autoriteit laten gelden om zodoende eigen markten te kunnen reguleren en economieën te beschermen.⁹

Andere voorbeelden zijn ook voorhanden. Zo vindt er een groeiende Russische en Chinese assertiviteit op het

wereldtoneel plaats. De aanpak van de binnenlandse oppositie en de opstelling van Rusland in het conflict in Syrië duidt bijvoorbeeld op een tendens richting toenemende zelfverzekerdheid, waarbij eigen belangen worden verdedigd. China streeft eenzelfde doel na en tracht zijn invloedssfeer te vergroten in het Aziatisch-Pacifisch gebied. Dit valt op te maken uit de machtspolitiek die het land beoefent in de Zuid- en Oost-Chinese Zee omtrent territorium (de Senkaku/Diaoyu eilanden), grondstoffen (olie- en gasvoorraden), en voedsel (visserijgronden). Deze ontwikkelingen hebben tot gevolg dat de Verenigde Staten een herziene militaire strategie aan het ontwikkelen zijn, gericht op Azië, ten koste van de aandacht voor Oost-Europa en Noord-Afrika (en in mindere mate het Midden-Oosten). Ten slotte zal de regionale competitie tussen India en Pakistan voortduren en zullen 'scharnierstaten' zoals Turkije, Vietnam en Georgië, die op de randen van verschillende invloedssferen liggen en daardoor een geografisch strategisch belang innemen, een grotere rol gaan spelen in de wereldpolitiek.¹⁰

Dit zijn gebeurtenissen die duiden op een trend richting toenemende staatsmacht en een internationaal veiligheidssysteem verdeeld in meerdere machtsblokken. Alhoewel eerder onderzoeksrapporten de nadruk op een breed palet aan non-statelijke dreigingen legden, concludeert het HCSS aldus dat staten en machtsblokken aan belang zullen winnen, waarbij de zoektocht naar voedsel en grondstoffen drijvende krachten van instabiliteit zullen vormen.¹¹

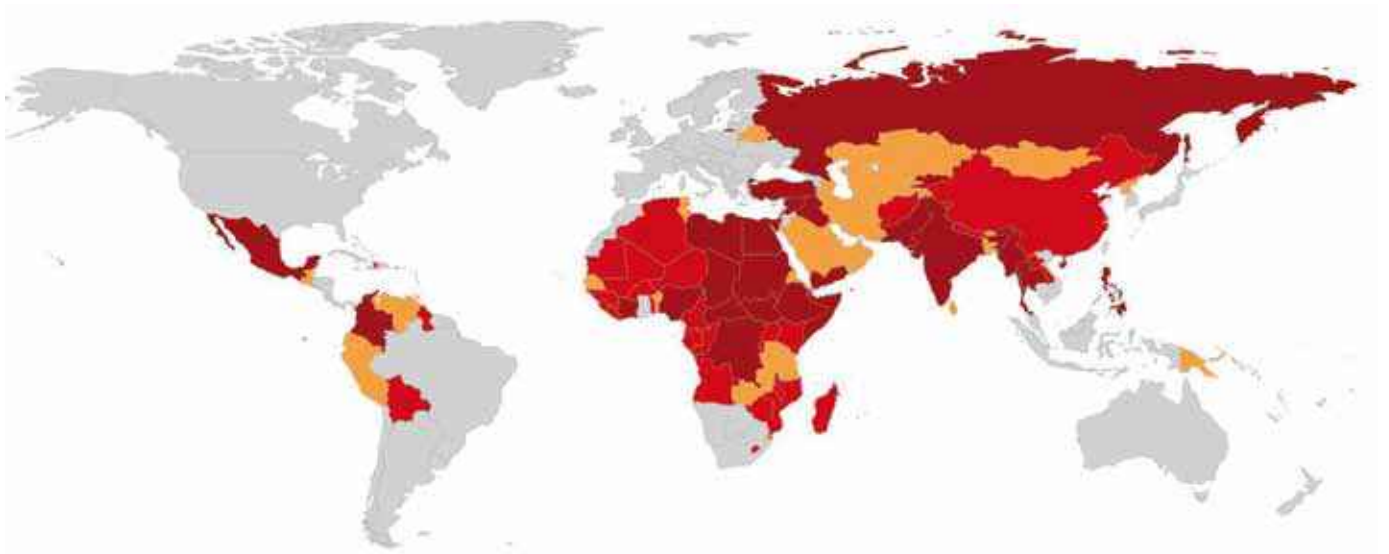
Op basis van het voorgaande tracht het HCSS een indicatie te geven van conflictueuze gebieden. De kaart op de volgende pagina geeft topografisch weer welke landen, volgens het rapport van het HCSS, potentiële en huidige hotspots voor conflict vormen.

Gordel van instabiliteit

Het HCSS verwacht dat de meeste problemen en conflicten zullen ontstaan in wat zij de 'gordel van instabiliteit' noemt.¹² Deze gordel loopt van Midden-Amerika, naar West-Afrika, richting Zuid-Azië. Vooral het Midden-Oosten en Noord-Afrika zullen zich tot kwetsbare regio's omvormen, wat wegens de geografische nabijheid van deze gebieden gevolgen zal hebben voor de veiligheidssituatie - voornamelijk omtrent de welvaart - van Europa door mogelijke *spillover* effecten.¹³

De belangrijkste belangen voor Europa - en daarmee Nederland - zullen daarom het tegengaan van instabiliteit uit aangrenzende regio's zijn, alsmede het verzekeren van economische en handelsbelangen, specifiek de veiligstelling van handelsroutes en strategische grondstoffen als olie en gas.

In een constant veranderende wereld, waarin competitie tussen staten om voedsel, grondstoffen en economische groei zal toenemen en er daarnaast sprake zal zijn van andere non-statelijke dreigingen, dient de Nederlandse overheid een krijgsmacht te hebben die in de toekomst de

Figuur 1, huidige en potentiële hotspots 2013. Huidige intrastatelijke conflicten zijn donkerrood. Potentiële conflicten zijn rood en oranje. (Bron: HCSS Rapport, pagina 37)

Nederlandse veiligheid kan verdedigen en diens belangen kan behartigen.

Gezien het immer tanende defensiebudget en de oplopende kosten van het *Joint Strike Fighter*-programma is het echter onvermijdelijk dat er keuzes aangaande de inrichting van een dergelijke krijgsmacht worden gemaakt. Verminderende financiële middelen zorgen ervoor dat Defensie daardoor specifiek en specialistischer te werk zal moeten gaan, waarbij de belangrijkste vraag is: wat voor soort krijgsmacht moet Nederland ontwikkelen om de dreigingen van de toekomst te weerstaan?

Clingendael: belangen en waarden

Onderzoeksinstituut Clingendael heeft een visie betreffende de inrichting van de krijgsmacht ontwikkeld. Clingendael accentueert hierbij dat de aandacht uitgaat naar het voorop stellen van belangen en waarden voor de staat. De nadruk ligt daardoor op de vorming en inzet van strijdkrachten voor een specifiek doel.¹⁴ Hiertoe stelt Clingendael vier soorten krijgsmachten voor, die elk vier verschillende belangen dienen:

- Een vliegende interventiemacht, zodat er voldoende invloed op het internationaal toneel uitgeoefend kan worden en de internationale veiligheid en stabiliteit behouden blijven. Er dient bereidheid te zijn om zichtbaar te participeren in het hoogste deel van het geweldsspectrum;
- Een maritieme handelsmacht, om onze welvaart en economische ontwikkeling te behouden. De vrijhandel dient gewaarborgd te worden en economische activiteiten en transport dienen veilig te geschieden;
- Een robuuste stabilisatiemacht, om de veiligheid en stabiliteit in de wereld te bevorderen en zodoende het overslaan van spillover effecten in instabiele regio's, zoals het Midden-Oosten en Noord-Afrika, tegen te gaan. De krijgsmacht dient een actieve

bijdrage te leveren aan de stabilisatie van gebieden, die door conflicten zijn getroffen;

- Een ondersteunende vredesmacht, ter bevordering van de mensenrechten en humaniteit. Het in stand houden van de internationale rechtsorde speelt hierbij een grote rol evenals hulp en ondersteuning bij natuurrampen en noodsituaties.¹⁵

Additionele belangen zijn het behoud van nichecapaciteiten zoals de Patriotraketten, de LCF-Fregatten en de luchttransportcapaciteiten om zodoende bijdragen te kunnen leveren aan de behoeften van de NAVO en de EU. Dit versterkt de internationale militaire samenwerking die van waarde is, wil Nederland haar eigen veiligheid garanderen en invloed op het internationale toneel behouden.¹⁶

Robuuste stabilisatiemacht

Clingendael concludeert dat de robuuste stabilisatiemacht het landsbelang het best zou dienen, voornamelijk omdat hiermee meerdere belangen tegelijkertijd behartigd kunnen worden. De belangrijkste daarvan is het tegengaan van de verspreiding van intrastatelijke conflicten. Zodoende kan een veilige omgeving voor wederopbouw geschapen worden.

Deze krijgsmacht heeft een groot staand leger met 'toereikende vuurkracht en bescherming, gepantserde voertuigen, transport- en gevechtshelikopters en gevechtsvliegtuigen'.¹⁷ Op deze wijze kan Nederland bijdragen leveren aan interventies en kan er, in het kader van internationale samenwerking, steun verleend worden aan EU- en NAVO-optredens. Daarnaast lijkt de robuuste stabilisatiemacht het meest op de huidige krijgsmacht, waarbij de balans tussen krijgsmachtdelen behouden blijft. De nadruk van deze krijgsmacht ligt op stabilisatiemissies met capaciteiten voor geweldsescalatie. Operaties zijn daardoor van lange duur en zijn gericht op de preventie van het overslaan van negatieve effecten van conflicten naar eigen grondgebied.

Analyse

Gezien de conclusies uit het rapport van het HCSS, dat voorspelt dat de dreigingen voor de Europese (en daarmee Nederlandse) veiligheid en welvaart uit de 'gordel van instabiliteit' komen, lijkt de robuuste stabilisatiemacht op het eerste gezicht de juiste krijgsmacht om de potentiële gevaren van de toekomst op te vangen.

Echter, hierdoor zullen hoogtechnologische ontwikkelingen verloren gaan. Maritieme capaciteiten nemen af doordat de onderzeedienst niet in stand zal worden gehouden en er zal geen vervanging geregeld worden voor de M-fregatten.¹⁸ Ook wordt de aanschaf van de Joint Strike Fighter als niet noodzakelijk geacht.¹⁹ Daarnaast gaat Clingendael gemakkelijk voorbij aan het gegeven dat een groot staand leger een dure onderneming is, zeker gezien het immer krimpende budget voor Defensie. Ten slotte wordt ook het draagvlak voor lange stabilisatiemissies genegeerd. Het publieke en politieke vertrouwen in het succesvol afronden van missies neemt namelijk af naarmate een missie langer duurt, blijkt uit recente operaties in Irak en Afghanistan. Hierbij wordt het debat voor verlenging of beëindiging van de missie ook telkens op scherp gezet wanneer er een slachtoffer valt. Dit heeft op zijn beurt een negatief gevolg voor het vertrouwen in, en in mindere mate de steun aan, een missie.²⁰

Het HCSS sluit haar rapport af met de mededeling dat er bij het analyseren van dreigingen van de toekomst 'voor misplaatst pessimisme of overtrokken optimisme geen plaats is'.²¹ Eenzelfde redenatie valt toe te passen op de maatregelen die genomen dienen te worden om deze dreigingen op te vangen. Er behoort gekeken te worden naar de realiteit, naar zowel de dreigingen als de kansen die er in het veiligheidssysteem liggen, en vervolgens naar de eigen capaciteiten om deze op te vangen of te verwezenlijken. Voor een utopische gedachtegang is geen ruimte - al lijkt Clingendael's suggestie om van de huidige krijgsmacht in de toekomst een robuuste

stabilisatiemacht te maken dat wel te zijn. De financiële middelen zijn er niet, zeker gezien de immer voortdurende economische crisis en het daarmee gepaard gaande afnemende defensiebudget. Ook ebt in toenemende mate de publieke steun voor langdurige stabilisatie- of interventiemissies weg.

Het gevaar van het overslaan van negatieve *spillover* effecten uit aangrenzende regio's, zoals het Midden-Oosten en Noord-Afrika, naar delen van Europa is zeker aanwezig. Voor Nederland specifiek, dat geografisch op grotere afstand ligt, is dit maar de vraag; een directe invloed is er niet.

Het HCSS voorspelt een trend richting toenemende staatsmacht, waarbij instabiliteit tussen landen zal ontstaan vanwege de zoektocht naar grondstoffen en voedsel. Nederland zal echter in conflicten niet kunnen concurreren met machtsblokken als China, Rusland, Brazilië of India. Een robuuste interventiemacht is in dat opzicht dan ook overbodig.

Wat Nederland kan, en behoort te doen, is zich richten op directe en primaire belangen waar wel invloed op uitgeoefend kan worden. Dit zijn aspecten zoals de bescherming van economische- en handelsbelangen, die even zozeer verbonden zijn aan de nationale veiligheid. Hiervoor lijkt een moderne krijgsmacht, die beschikt over hoogtechnologische, flexibele en modulaire eenheden, het meeste capabel. Zodoende kunnen er handelsroutes beschermd worden, kan de aanvoer van grondstoffen verzekerd worden en kan de welvaart in stand worden gehouden. Een maritieme handelsmacht, zoals Clingendael als optie aanvoerde maar ook weer passeerde ten faveure van een robuuste stabiliseringsmacht, lijkt aldus het meest geschikt om Nederland de aankomende jaren te dienen. Kortom, een krijgsmacht *low on boots* en *high on tech*, om de Nederlandse economische veiligheid te garanderen.

Dat Nederland ook nichecapaciteiten, waaronder Patriotraketten en LCF-fregatten, behoudt is daarbij van toegevoegde waarde, aangezien het een wezenlijke rol speelt bij de internationale samenwerking met partnerlanden en -organisaties. Op deze manier kan Nederland een specialistische rol vervullen binnen bondgenootschappen en kunnen economische belangen beschermd worden.

Het wordt tijd dat de Nederlandse overheid kijkt naar dreigingen en belangen waar zij *wel* invloed op kan uitoefenen. Een realistische kijk naar de toekomst en de eigen capaciteiten die nodig zijn om deze te overleven is hierbij van cruciaal belang. Zodoende kan er met een duidelijke visie een krijgsmacht gecreëerd worden die kan handelen ten behoeve van de nationale veiligheid. <

S.A.J. (Sytze) Dijk studeerde Internationale Betrekkingen en Internationale Organisaties in Groningen, heeft zich gespecialiseerd in internationale veiligheid en liep van januari tot juni 2013 stage bij de Faculteit Militaire Wetenschappen op het KIM.

De voetnoten zijn te raadplegen op: www.kvmo.nl/2013.

Met hoogtechnologische, flexibele eenheden kunnen handelsroutes beschermd worden en kan de aanvoer van grondstoffen verzekerd worden. Op de foto de indienststelling van het patrouilleschip Zr. Ms. Zeeland, augustus 2013.

De KVMO bestaat 130 jaar. Een jubileumjaar waarin speciaal aandacht wordt geschonken aan de ereleden van de vereniging.

Leo Smit

In 1994 trad KTZ b.d. L.J.M (Leo) Smit (72) bij de KVMO aan als secretaris van het Marineblad. Met veel inzet en betrokkenheid gaf hij vorm aan het Marineblad, totdat in augustus 2000 een herseninfarct hem trof. Twee maanden daarvoor, in juni 2000 was hem het erelidmaatschap toegekend.

Wat was de aanleiding voor het toekennen van het erelidmaatschap? 'Daarvoor haal ik de considerans aan die op het getuigschrift staat: "Vanwege het feit dat hij vanaf augustus 1994 als secretaris van het Marineblad op buitengewone en gedreven

wijze zijn werkzaamheden heeft verricht. De KVMO is hem bijzonder erkentelijk voor de verantwoordelijke wijze waarop hij maandelijks de eindredactie en vormgeving van het Marineblad op zich neemt. Door zijn inzet en werkwijze is het huidige Marineblad onlosmakelijk met hem verbonden".'

Wat was destijds uw relatie met de KVMO?

'Ik was lid maar niet actief. Ik ging in 1994 met LOM, mijn laatste functie was projectleider van het SEWACO-bedrijf. Ik wilde graag nog aan de slag. In datzelfde jaar werd ik door de toenmalige voorzitter van de KVMO, Reginald Visser, gevraagd voor de baan van secretaris van het Marineblad. De secretaris die het destijds deed, Han Simonis stopte ermee en ze zochten dus iemand. Ik heb eerst een maand "proef" gedraaid en vond het zo leuk dat ik ben gebleven.'

< Leo Smit.

Wat deed u voor het Marineblad?

'Ik redigeerde en corrigeerde de artikelen die ik van de redactiecommissie van het Marineblad, destijds onafhankelijk opererend van het hoofdbestuur van de KVMO, had gekregen. Ook zocht ik de foto's uit en ging daarvoor naar Amsterdam, naar de audiovisuele dienst van de Marine en naar het Instituut voor Maritieme Historie in Den Haag [nu het NIMH, red]. Als er fouten in een artikel stonden nam ik zelf contact op met de auteur. Feitelijk voerde ik de eindredactie van het Marineblad. Daarnaast benaderde ik geregeld KVMO-leden om een artikel voor het blad te schrijven.

Ik werkte eerst drie, later vier dagen per week. Maar er waren ook weken bij waarin ik 5 dagen werkte. Er was gewoon heel veel kopij en het blad kwam destijds 11 keer per jaar uit, in plaats van 8 keer nu.

Daarnaast heb ik ook nog de eindredactie gedaan van het boek "17 zeventiende eeuwse admiralen en hun zeeslagen", geschreven door drs. T. van Gent. Helaas werd ik, vlak voordat het eind augustus 2000 werd uitgegeven, ziek. Op 13 augustus kreeg ik een herseninfarct en kon niet aanwezig zijn bij de overhandiging van het boek door de voorzitter van de KVMO, destijds was dat Teun Steenbeek, aan vice-admiraal b.d. A. van der Moer. Dat vond ik heel jammer.'

Hierboven: de zeven jaargangen Marineblad waarvan Leo Smit de eindredactie heeft gedaan. Rechtsboven: de oorkonde behorende bij zijn erelidmaatschap van de KVMO.

Wat vond u het leukste aan het werk voor het Marineblad?

'Alles eigenlijk, ik heb met veel plezier bij de KVMO gewerkt en het Marineblad gemaakt. Ik vond het destijds dus ook heel moeilijk dat ik door mijn ziekte het werk niet meer kon doen. Gelukkig kon ik lid blijven van de redactiecommissie en zo toch betrokken blijven bij de samenstelling van het Marineblad.'

Wat staat u nog het meeste bij uit uw Marineblad-tijd?

'Ik heb wel eens een hele boze reactie gekregen van een vlagofficier naar aanleiding van een artikel. Dat maakte toen wel even indruk op me. Maar dat hoort erbij en daar leer je mee om te gaan.

Wat ik ook leuk vond was het schrijven van het redactioneel. Per toerbeurt schreef ieder redactielid een redactioneel en als redactiesecretaris heb ik er ook een aantal voor mijn rekening genomen. Mijn laatste bijdrage was in mei 2000 en had als titel "De rol van de maritieme strategie voor Nederland, een illusie?". Hierin uitte ik mijn zorgen over de vele bezuinigingen op Defensie en het gebrek aan begrip bij de politiek van/voor de rol van de maritieme strategie voor Nederland. Ik citeer: "In de op geld gerichte samenleving tellen zorg, onderwijs, interne en externe veiligheid nauwelijks meer mee, laat staan dat er nog belangstelling bestaat voor maritieme strategie".'

Leo, links in beeld, bezoekt ieder jaar de Algemene Vergadering van de KVMO.

Volgt u de KVMO nog?

'Ik ben tot vorig jaar lid gebleven van de redactiecommissie van het Marineblad en tot op de dag van vandaag corrigeer ik nog de kopij. Zo blijf ik betrokken bij de KVMO. Ik ga ieder jaar naar de Algemene Vergadering. Verder volg ik de KVMO via de website, onder meer de weblog van de voorzitter.'

Hoe vindt u dat het gaat met de vereniging?

'De tijden voor de Koninklijke Marine zijn slecht; bezuinigingen volgen op bezuinigingen. In het Marineblad en via de weblog van de voorzitter lees ik wat de KVMO vindt en denkt over de bezuinigingen op Defensie en de KM. Ik zelf vind dat verder bezuinigen op de Marine niet meer kan; dan kun je haar net zo goed opheffen.'

Ik heb met veel plezier bij de KVMO gewerkt en het Marineblad gemaakt

De rol van de KVMO is en blijft om haar stem te laten horen tegen de bezuinigingen. Er zou weer een grote manifestatie moeten worden georganiseerd, hoewel niet zeker is of er nog veel mensen te porren zijn.'

Is er iets wat u nog zou willen 'zeggen' tegen de lezers van het Marineblad?

'Blijf je in gezamenlijkheid verweren tegen verdere bezuinigingen op Defensie en de Marine!'

column

*Het blijft toch
verrassend dat het
volkskapitalisme
nu tot de
defensiesector
doordringt*

Prof. dr. J. (Ko) Colijn is
defensiespecialist, directeur
van 'Instituut Clingendael',
redacteur van *Vrij Nederland*
en hoogleraar aan de Erasmus
Universiteit Rotterdam

Opmerkelijk: China maakte begin september bekend dat beleggers hun geld in groei van de Chinese marine kunnen investeren. *China Shipbuilding Industry* gaat een aandelenemissie plaatsen van 1 miljard euro. De effectenbeurs in Sjanghai wacht met vreugde op uw spaargeld. In de emissieprospectus staat dat de uitgifte 'het beleggers mogelijk maakt een goed rendement te maken op investeringen in militaire apparatuur'.

De Chinese beleggers reageerden opgetogen, want het aandeel schoot direct 10 procent omhoog. Blijkbaar hebben ze er alle vertrouwen in dat de Chinese regering de marine de komende jaren flink wil uitbreiden. Daar is ook enige reden toe, want er is genoeg ruzie over eilandengroepjes in de Zuid-Chinese Zee (met de Filipijnen en Vietnam) en de Oost-Chinese Zee (met Japan).

Op het eerste gezicht is de Chinese aanpak een spectaculaire manier van defensie-financiering. Zeker in een in naam nog altijd communistisch land, waar de staat eigenaar van de productiemiddelen is en al helemaal van de defensie-industrie. Ik twijfel er niet aan of de controle van de staat op de marine-industrie zal wel verzekerd blijven maar het blijft toch verrassend dat het volkskapitalisme nu tot de defensiesector doordringt. De emissie is meteen ook een handige graadmeter voor de populariteit van het Chinese defensiebeleid, in casu de aanspraken op de eilandjes. Want stel nu eens dat de emissie volkomen flopt, dan zou de Chinese regering dat moeten opvatten als een signaal van afkeuring. Of van gebrek aan vertrouwen in de Chinese admirals, of in de schepen die zij willen bouwen. Natuurlijk heeft de Chinese regering dan altijd nog het belastinginstrument achter de hand om haar marineplannen door te zetten, maar ze mist in dat geval wel een signaal uit de markt. Ik weet niet of het voor u en mij ook mogelijk is om een paar aandelen te kopen, want dan zou het helemaal interessant voor de Chinese regering zijn om te weten welke buitenlandse investeerders brood zien in de marineplannen.

Als dat in China allemaal kan, waarom dan eigenlijk in Nederland niet?

Er wordt keer op keer bezuinigd op onze defensiebegroting. Met pijn in het hart, horen we de ministers steeds zeggen. Stel nu eens dat de minister van Defensie de mogelijkheid opent dat u aandelen 'Krijgsmacht' koopt, tot een bedrag dat gelijk staat aan de omvang van de taakstelling, zeg 1 miljard. Dat zou een volkskapitalistische pleister zijn op de wond die het fiscale mes ons toebrengt.

Als je het gedachtenexperiment zou doortrekken, dan zou je zelfs aandelen Marine of Onderzeebootsdienst of 'Grote Luchtmacht' kunnen uitgeven. Totaal ondenkbaar? Het staat me bij dat het Kamerlid Harry van den Bergh ooit opperde om De Koninklijke Maatschappij Schelde een handje te helpen met een volkslening, als ik me goed herinner om de export van een aantal marinesfregatten (was het voor Portugal?) voor te financieren. Dat was dan weer goed voor de continuïteit van de hofleverancier van onze Marine. Het plan ging niet door, de Portugezen kozen al voor Duitse MEKO's.

Misschien maar goed dat het niet doorging. China heeft geen last van een parlement, dus bijkomend 'voordeel' voor de Chinese beleggers is dat ze geen rekening hoeven te houden met democratische grillen: wat de Chinese leiders willen voeren ze meestal ook wel uit. In die zin is de Chinese beursgang een vrijwillige belastingbijdrage aan een keus die toch al gemaakt is. De belegger interenieert niet in de politiek. In Nederland beslist het parlement, niet het partijbureau of de belegger. Dat is de paradox: volkskapitalisme in China past in het systeem, in Nederland juist niet. <

10X

AAN HET WOORD

KAPTMARNS DJACK LITTEL

Geboortedatum : 22 april 1983
Datum in dienst : 15 augustus 2001
Opleiding : Gymnasium, Lange Officiers Opleiding tot Officier der Mariniers, afstudeerrichting op het KIM: Human Resource Management
Huidige studie : MSc Strategic Human Resource Management aan de Open Universiteit
Waarom bij de KM : Mijn vader en twee ooms zijn oud-mariniers. Vroeger hoorde ik de kleurrijke verhalen over het leven als marinier. Op de middelbare school ben ik mij gaan verdiepen in het traject van de officier der mariniers. Dit sprak mij aan en inmiddels ben ik al 12 jaar marinier

AMBITIE

Ik beleef er plezier aan om werkprocessen te analyseren en indien gewenst of noodzakelijk deze processen te verbeteren. Het is mijn ambitie om verbeteringen aan te brengen in het werk en om duidelijkheid te creëren indien die er niet is.

BEWONDERING

Ik heb bewondering voor mensen die hun hele leven voor 1 werkgever hebben gewerkt. Dat getuigt enorm van loyaliteit. Ik vind het geweldig om te horen hoe oud-militairen met groot enthousiasme vertellen over 'hun tijd' bij Defensie.

VOORBEELD

Mensen die gezamenlijk aan het gemeenschappelijke doel willen werken, die beschouw ik als voorbeeld. Uiteindelijk maakt het niet uit welke taak je dient uit te voeren, als eenheid ga je gezamenlijk het avontuur aan. Voor de leidinggevende ligt er altijd de schone taak om de eenheid te leiden en sterk te houden.

ERGERNIS

Binnen Defensie maken we veel gebruik van e-mail. Ik vind communiceren via e-mail echter slechts een middel om je doel te bereiken. Ik ben van mening dat je er altijd naar moet streven om elkaar te spreken en bij voorkeur *face-to-face*.

BELANGRIJKE ERVARING

Een belangrijke militaire ervaring vond ik mijn eerste uitzending. Je beseft dan extra goed waar al je training en opleiding goed voor zijn geweest en dat de militaire opleidingen goed in elkaar zitten en van realisme getuigen.

MOTTO

Een motto dat ik heb meegekregen gedurende mijn dienstjaren en dat altijd is blijven hangen: "Wie wat worden wil, zit niet stil". In feite ben je regisseur van je eigen loopbaan. Of je nu een bepaalde opleiding wilt halen of jezelf persoonlijk wilt ontwikkelen; je bepaalt zelf hoe je je tijd indeelt en waar je de prioriteiten legt.

TOEKOMSTPERSPECTIEF

Na mijn huidige functie in Nederland zou ik graag met mijn gezin naar de west willen verhuizen om daar een functie te vervullen op Curaçao. Verderop in de toekomst zie ik nog genoeg aantrekkelijke functies die ik zou willen vervullen binnen Defensie.

PENSIOEN

Onlangs is mijn vader met vervroegd pensioen gegaan. Hierdoor ben ik mij nog meer bewust geworden van de mogelijkheden omtrent (vervroegd) pensioen en pensioenopbouw. Vanaf mijn indiensttreding heb ik aanvullende maatregelen voor mijn pensioen getroffen. Op dit moment ligt mijn LOM datum bij Defensie op 60 jaar; het zou prettig zijn als dat zo zou blijven...

FAVORIETE WEBSITES

Op dit moment is mijn favoriete website www.linkedin.com. Via diverse groepen op LinkedIn verdiep ik mij in HRM gerelateerde artikelen en beleef ik plezier aan het lezen van HRM-verhalen en voorbeelden van anderen. Daarnaast vind ik het leuk om mijn netwerk te blijven uitbreiden.

FAVORIETE FILM

Ik kies ervoor om weinig te zitten voor de **TijdsVersneller**. Ik beleef meer plezier aan buitenactiviteiten of met een groep mensen iets te ondernemen. Om toch een favoriete film te noemen; ik vond de films van 'The Hangover' erg vermakelijk.

**IN DEZE RUBRIEK PRESENTEREN
PAS AFGESTUDEERDE
MARINEOFFICIEREN HUN SCRIPTIE.
DEZE KEER IS DAT TIM VAN
DEN BROEK, MET ZIJN SCRIPTIE
'VEILIGHEIDSBETON. EEN
ONDERZOEK NAAR DE MOGELIJKE
DREIGING DIE UITGAAT VAN
FRAGMENTEN AFKOMSTIG VAN
VEILIGHEIDSBETON DOOR TOEDOEN
VAN EEN CONTACTEXPLOSIË'.**

Naam: Tim van den Broek
Geboortedatum: 23 december 1989
In dienst: 12 augustus 2008
Huidige rang en functie:
ELNTMARN/Troop Commander
22RSQN

Scriptie downloaden?
Ga naar www.kvmo.nl/2013

EVEN VOORSTELLEN

Na het afronden van de Praktische Opleiding tot Officier der Mariniers in 2010 ben ik begonnen met de wetenschappelijke bachelorstudie Civiele Techniek. Deze studierichting is normaliter alleen toegankelijk voor aspirant-officieren voor de genie van de Koninklijke Landmacht. Vanuit de Koninklijke Marine was er echter ook behoefte aan een aantal officieren met kennis op het gebied van Civiele Techniek. De studie wordt voor een deel gegeven op de Koninklijke Militaire Academie in Breda en voor een deel op de Universiteit Twente. De studierichting richt zich op het ontwerpen, construeren en beheren van infrastructuur en grote bouwwerken.

Ter afsluiting van deze studie heb ik een bachelerscriptie geschreven. Hierbij was het de uitdaging om een onderwerp te vinden, wat relevant is voor Defensie en past binnen de Civiele Techniek.

MIJN ONDERZOEK

Ik heb ervoor gekozen een onderwerp te zoeken binnen de vakgebieden materiaalkunde en pyrotechniek (werken met explosieven). Recent is door de Technische Universiteit Delft en TNO een onderzoek gestart naar een nieuwe betonsoort: veiligheidsbeton. Wanneer dit materiaal bezwijkt door bijvoorbeeld de impact van een patroon of een explosie zou het mogelijk opbreken in zeer fijne deeltjes. Deze deeltjes zouden minder gevaar opleveren voor de omgeving dan de brokstukken van normaal beton. Voor Defensie is dit interessant omdat een dergelijk materiaal toegepast zou kunnen worden in munitiebunkers, wachtposten of bij de compartimentering van grote ruimtes in uitzendgebied.

Ik heb onderzocht of veiligheidsbeton in het geval van het bezwijken door een explosieve lading opbreekt in minder gevaarlijke fragmenten dan normaal beton zou doen. Normaal beton, zoals het in constructies vaak toegepast wordt, bestaat voornamelijk uit een mengsel van zand, grind en water. Veiligheidsbeton wordt gekenmerkt door de afwezigheid van zand in het mengsel en het gebruik van een kleine grindsoort. Dit heeft tot gevolg dat het materiaal een veel groter aantal holle ruimtes heeft, dit is te vergelijken met zeer open asfalt beton (ZOAB) wat gebruikt wordt bij de aanleg van wegen, teneinde regenwater af te voeren.

MIJN ONTDEKKINGEN

Binnen mijn onderzoek heb ik in nauwe samenwerking met mijn begeleider van de Nederlandse Defensie Academie platen van veiligheidsbeton en normaal beton geconstrueerd. Bij de vestiging van het Opleidings- en Trainingscentrum voor de genie in Reek zijn de platen vervolgens getest met explosieve ladingen. De analyse vond plaats aan de hand van beeldmateriaal, afkomstig van hogesnelheidscamera's en platen van piepschuim waarin de betonfragmenten opgevangen zijn.

DE VERWACHTINGEN

Op basis van de resultaten van dit onderzoek is te verwachten dat veiligheidsbeton veiliger is dan normaal constructiebeton. Hier kunnen echter geen harde uitspraken over gedaan worden door het beperkte aantal metingen en de grote verschillen in resultaten bij de gebruikte ladinggewichten.

De nucleaire optie van de Koninklijke Marine

USS Nautilus, de eerste door nucleaire energie voortgestuwde Amerikaanse onderzeeboot, 1954.

Het is niet verwonderlijk dat de Koninklijke Marine ooit nucleaire ambities heeft gehad. De mogelijkheden van nucleaire voortstuwing van onderzeeboten waren groot, daarvan was de KM zich al in 1952 bewust. In dit artikel worden het ontstaan van die ambities en de plannen, onderzoeken, discussies en problemen die daarmee gepaard gingen beschreven.

In 1952 werd de kiel van de eerste door nucleaire energie voortgestuwde onderzeeboot, USS Nautilus, in de Verenigde Staten gelegd en op 17 januari 1955 begon de proefvaart van dat schip. Die proefvaart bleek al snel veel successen te boeken. Zo werd een langere tijd onder het poolijs doorgebracht dan daarvoor met conventionele onderzeeboten mogelijk was. Al sedert 1952 was de Koninklijke Marine zich ervan bewust dat nucleaire energie, met name voor de voortstuwing van onderzeeboten in de toekomst grote mogelijkheden zou bieden.

Ambities

In 1956 begonnen de eerste plannen voor de toepassing van kernenergie vorm te krijgen. Toenmalig minister voor Defensie Cornelis Staf benoemde een commissie die de mogelijkheden van kernenergie en de consequenties daarvan moest onderzoeken. De Marinestaf achtte het weinig zinvol om na 1960 nog conventionele onderzeeboten te bouwen. In november 1957 kwam een Werkgroep Kernenergie tot stand, die de Marinestaf vroeg naar de eisen waaraan die voortstuwing zou moeten voldoen. In de werkgroep zat een aantal officieren dat een studie reactortechniek in Delft of in de Verenigde Staten had voltooid. In december 1957 bood de president van de Verenigde Staten Eisenhower, tijdens een bezoek aan Parijs, aan om zijn bondgenoten in de NAVO behulpzaam te zijn bij de bouw van door kernenergie voortgestuwde onderzeeboten.

Het Nederlandse scheepsbouwkundig ingenieursbureau Nevesbu beschikte niet over reactortechnici en besteedde dit ontwerpwerk uit aan het Reactor Centrum Nederland (RCN). De stafeisen zouden pas eind 1959 verschijnen, maar achter gesloten deuren werd er door de Werkgroep Kernenergie al aan een ontwerp gewerkt. De technische bureaus van de Hoofdafdeling Materieel namen aan dit overleg niet deel, tot hun grote ergernis.

De Vlagofficier Materieel, schout-bij-nacht van de technische dienst W. Vinke, trachtte de partijen bij elkaar te brengen, maar de situatie bleef wringen tussen de Werkgroep en de technische bureaus.

De voorkeur van de Werkgroep was het produceren van een prototype reactor en vervolgens een

prototype onderzeeboot. Het reactorprototype zou van januari 1960 tot juni 1961 gebouwd moeten worden en het prototype onderzeeboot tussen 1961 en 1963. Dat een dergelijke planning onrealistisch en zelfs onhaalbaar was kwam bij niemand op. Voor de bouw van reactor en schip was een bedrag begroot van ongeveer 100 miljoen gulden (ca. 45 miljoen euro). Men realiseerde zich dat het onmogelijk zou zijn om een dergelijk bedrag ten laste van de marinebegroting te laten vallen.¹

Problemen

Bij het RCN maakte men zich inmiddels zorgen: in de statuten van de RCN stond dat het zich alleen met vreedzaam gebruik van kernenergie zou mogen inlaten. De oplossing daarvoor werd gevonden door de opdracht

voor een prototype kernreactor niet door de Marine, maar door de N.V. Scheepsbouwbelangen, een pro forma NV in eigendom van de grote werven, te laten plaatsen. De door het RCN te ontwikkelen reactor werd ROSCH genoemd.

- Geld

Een van de grote problemen in de ontwikkelingsfase was de beschikbaarheid van het geld in Nederland. Uit overleg met de Verenigde Staten bleek dat men niet alleen een te korte tijd voor de bouw had ingeschat maar dat eigenlijk

130 miljoen gulden (ca. 59 miljoen euro) voor het project nodig was, in plaats van de begrote 100 miljoen. Het was zaak om partners te vinden waarmee op dit gebied kon

worden samengewerkt, zodat de kosten zouden kunnen worden beheerst.

- Zoektocht naar samenwerking

Daarom werd in december 1958 door een delegatie van de Werkgroep een bezoek gebracht aan de Britse Royal Navy, die reeds een samenwerkingsovereenkomst had met de Verenigde Staten. Maar daarmee kon niet worden samengewerkt op nucleair gebied, omdat het verdrag dat de Britten met de Amerikanen - en dat Rolls Royce met Westinghouse - hadden, een dergelijke samenwerking verbood. Samenwerking met de Britten bleek dus een doodlopende weg te zijn.²

In 1959 werd er met de Amerikanen contact opgenomen om tot een samenwerking te komen op nucleair gebied.

Dat ging niet helemaal zoals de Nederlanders dat wensten. Nederland kon een onderzeebootreactor kopen voor 15 miljoen dollar, maar die reactor zelf ontwikkelen, dat kon niet. Bovendien wilden de Amerikanen Nederland sterk aan de Verenigde Staten binden, waar het het gebruik van de nucleair voortgestuwde onderzeeboten betrof. Dit was geheel tegen de zin van de Nederlandse regering. Nederland wilde een eigen nucleaire technologie te ontwikkelen en niet aan de leiband van de Amerikaanse industrie lopen.³

Achter gesloten deuren werd er door de Werkgroep Kernenergie al aan een ontwerp gewerkt

Schout-bij-nacht W. Vinke, hoofd van de Sectie Kernenergie van de Hoofdafdeling Materieel van de KM, eind jaren '50. (foto Marinemuseum)

- Weerstand

In Amerika bleek de *Joint Congressional Committee on Atomic Energy* een stokje te steken voor een Amerikaans-Nederlandse samenwerking. Vermoedelijk had daar Admiraal Rickover, die alles wat de Amerikaanse nucleaire programma's kon schaden in de gaten hield, daar een rol in gespeeld. Maar ook speelden de belangen van de Amerikaanse industrie een rol. De vrees van de Verenigde Staten was dat nucleaire gegevens niet alleen aan Nederland, maar ook aan Duitsland en Italië – het was toen nog maar twintig jaar na de Tweede Wereldoorlog – zouden weglekken. Ook Frankrijk, dat toen een rol onafhankelijk van Amerika voor zich weggelegd zag, bleek geen overeenkomst te kunnen sluiten met de Verenigde Staten, behalve voor de levering van voldoende verrijkt uranium voor één reactor.

Conventionele onderzeeboten

In die jaren werden er conventionele onderzeeboten gebouwd en die kwamen ook in de vaart. Dat waren de schepen van de Dolfijnklasse.

Op verzoek van de Vlagofficier Materieel werd een post op de marinebegroting voor 1960 en voor 1961 opgebracht van 500.000 gulden (ca. 227.000 euro). Het was voor het eerst dat de nucleaire ambitie in de begroting zichtbaar werd. Het valt wel op dat er voor conventionele boten een hogere prioriteit in de begroting werd gehanteerd dan voor de nucleaire plannen.

Ook binnen Defensie zelf was er weerstand tegen de ambities van de Marine. De Chef van de Generale Staf van de Landmacht tekende bij de minister protest aan omdat hij meende dat de extra uitgaven voor de nucleaire ambities van de Koninklijke Marine in de toekomst slechts ten koste zouden kunnen gaan van de beide andere krijgsmachtdelen.⁴ De plannen voor de bouw van een nucleair voortgestuwde onderzeeboot werden getemporiseerd.

- Ontwerpproblemen

Er waren ook ontwerpproblemen. De ROSCH reactor, die door het RCN was ontwikkeld en die met matig verrijkt uranium werkte, zou niet in een onderzeeboot passen. Het voorontwerp van de onderzeeboot liet een schip zien met een onderwatertonnage van 2500 ton en een snelheid van 21 knopen. De drukhuiddiameter nam gedurende het voortgaande ontwerp toe van 6 tot 7 meter, terwijl de boot voortgestuwd zou worden met twee schroeven. Om gewicht te besparen werd het scheepsontwerp daarom aangepast door toepassing van één langzaam draaiende schroef in plaats van twee schroeven, en van twee turbogeneratoren in plaats van drie.

Vastberadenheid

De wens om op nucleair gebied te blijven meedoen was echter springlevend bij de marineleiding en die

vastberadenheid werd door de politiek ondersteund met de mededeling aan de NAVO-top op 20 oktober 1964: *'The Netherlands Navy has been assigned to the NATO commands of SACLANT..... The Navy is planning, for the years following 1970, to have a fleet consisting of five nuclear submarines of the Hunter Killer class ...for anti submarine action'.*

In de jaren zestig werden er een aantal officieren opgeleid in het Verenigd Koninkrijk en in Noorwegen om reactorkennis te vergaren. Eveneens ging de Marine over tot het creëren van het onderofficiersdienstvak van Systeemtechnicus, zodat men bij een eventuele aanschaf van nucleaire systemen over voldoende gekwalificeerd personeel zou kunnen beschikken.

Hoewel de bouw van een nucleaire onderzeeboot voorlopig werd uitgesteld en de minister van Defensie in de Tweede Kamer daarover zijn teleurstelling uitsprak, was er dus voor zowel de marineleiding als de politiek geen redenen om het bijtje erbij nee te gooien. In totaal werd er in de langetermijnplanning een bedrag van 270 miljoen gulden (ca. 123 miljoen euro) in de periode tot 1972 opgenomen.

Vervolgens werd er gekeken naar alternatieven voor een kernreactor en specifiek een terrein trok daarbij de aandacht: dat van de *fuel cell*, waarmee een voortstuwing ook onafhankelijk zou kunnen zijn van de atmosfeer. Het Zweedse bedrijf ASEA was daar al geruime tijd mee bezig en het werd door de Marine goed onderzocht op de bruikbaarheid voor onderzeeboten. Een struikelblok voor de toepassing van *fuel cells* aan boord van onderzeeboten was wel dat het gebruik van vloeibare zuurstof aan boord met geen mogelijkheid kon worden toegestaan.

Het doek valt

Om de kosten te beheersen werd opnieuw naar mogelijke samenwerking gezocht. Misschien met de Fransen? De Franse *Force de Frappe*, die in de wet was vastgelegd, kende een bouwprogramma dat van 1960 tot 1967 liep en waarin eerst één boot, le Redoutable en daarna le Terrible en le Foudroyant zouden worden gebouwd.

Er werd contact gezocht met de Fransen, met wie al eerder goede samenwerking mogelijk was gebleken. De

Fransen onderscheidden bij dat eerste formele contact drie afzonderlijke dialogen: een politieke, een operationeel-militaire en een personele. De

Franse gedragslijn was: formuleer eerst de missie van het vaartuig, stel vervolgens de financiering vast en bepaal dan de grootte van de vaartuigen en hoe ze hun missie zouden moeten volbrengen.

De Fransen wensten verregaande samenwerking op het gebied van de bouw van de onderzeeboten, van de gemeenschappelijke ondersteuning en van de gemeenschappelijke basis en het opleiden en het trainen van het noodzakelijke personeel.

De Fransen wensten verregaande samenwerking op het gebied van de bouw van de onderzeeboten

Postzegel van de eerste Franse nucleaire onderzeeboot le Redoutable, uit 1971. (foto www.vliz.be)

Daarop liet de Chef van de Marinestaf, vice-admiraal E. Roest aan de Fransen weten dat hij geen mogelijkheden zag om met hen mee te doen. De redenen hiervoor waren, zoals hij in een nota aan de staatssecretaris van Defensie liet weten, het niet ter beschikking hebben van voldoende financiële middelen en de slechte ervaringen met de Fransen op logistiek gebied, met name waar het de Bréguet Atlantic vliegtuigen betrof.

Het ten uitvoer brengen van de nucleaire ambitie werd zo steeds moeilijker. Daarbij kwam dat het draagvlak binnen de Marine niet breed leek: de nucleaire ambities van de Marine werden door de jaren heen het sterkst gedragen door de officieren van de Technische Dienst die ermee bezig waren en die de Werkgroep vormden. In mindere mate was er draagvlak bij de leidinggevende zeeofficieren en officieren van de Elektrotechnische Dienst. En door de strikte geheimhouding rond het project was de verhouding tussen de Werkgroep en de technische bureaus ronduit slecht te noemen.

Op 15 april 1970 meldde de Vlagofficier Materieel, vice-admiraal J. Doorenbos aan de staatssecretaris van Defensie (Marine), A. van Es:

'... kom ik reeds nu tot de conclusie dat de KM moet afzien van de nucl. ozbt, althans tot 1980. Aanschaf daarvan avant 1980 betekent operatie en ondersteuning vanaf een USN of RN basis zonder voldoende inspraak van KM bij het operationeel gebruik. M.a.w. wij zouden een grote bijdrage leveren aan het potentieel van de USN cq RN!'

Zo viel het doek voor de nucleaire onderzeeboot voor de Koninklijke Marine.

Tot slot

Na een periode van achttien jaar kwam er een einde aan de nucleaire ambitie van de Koninklijke Marine. De pogingen om deze ambitie te vervullen strandden enerzijds door een gebrek aan geld, anderzijds door operationele overwegingen. De nadelen bleken groter te zijn dan de voordelen, welke dat ook zouden zijn.

De uiteindelijke beslissing van de marineleiding was gebaseerd op het besef dat de operaties en de logistiek, die daarmee gepaard zouden gaan, voor de marinebegroting te kostbaar zouden zijn en niet zouden kunnen worden gerealiseerd. Bovendien werd deze beslissing genomen in een tijd dat de Marine sterk veranderde; van het na-oorlogse concept, dat gebaseerd was op een vloot van kruisers en jagers met kanons als hoofdbewapening, naar een zeemacht bestaande uit fregatten met een hoofdbewapening van geleide projectielen en waarvan de oorlogsvoering compleet geïntegreerd was.

KTZE b.d. S.G. (Sib) Nooteboom trad in 1956 als adelborst voor de Elektrotechnische Dienst in dienst van de Koninklijke Marine. Hij heeft in zijn loopbaan op diverse schepen gevaren en gediend bij de Hoofdafdeling Materieel van de KM. Zijn laatste functie daar was in het begin van de jaren tachtig Projectbeheerder van de S- en L-fregatten. In de tweede helft van de jaren tachtig was hij werkzaam voor de Koninklijke Maatschappij de Schelde. In 2001 heeft hij het boek 'Deugdelijke Schepen'⁵ geschreven.

Noten

- 1 TD 36673/36505C, dd. 8 januari 1958, nota van VOTD aan VOM, CAD, Archief DMKM, dossier 161302 deel H.
- 2 M 173128/161302, dd. 4 oktober 1959, verslag van besprekingen, vervat in een nota van de VOM aan de Minister van Marine, CAD, archief DMKM, dossier 161302.
- 3 Verslag van besprekingen, ongenummerd, Geheim, dd.22 juli 1959, CAD, Archief marinestaf, dossier S 012.189/011.192 G.
- 4 Een kopie van deze nota van de Chef van de Generale Staf aan de Staatssecretaris van Defensie (Landmacht), nr 1318/geheim, heeft zijn weg gevonden naar de Marinestaf, CAD Archief Marinestaf, dossier S 013.339/011.192G.
- 5 S.G. Nooteboom, *Deugdelijke Schepen*, uitg. De Europese Bibliotheek, Zaltbommel, 2001.

Maritiem Evenement 2013

Op donderdag 12 september vond het door de Werkgroep Postactieven georganiseerde Maritiem Evenement 2013 plaats. Een vaartocht van Leiderdorp naar het Fort bij Aalsmeer (ook wel 'Fort Rijsenhout') en een bezoek aan het daarin gevestigde Luchtoorlog- en Verzetsmuseum van de Stichting Crash '40-'45 en weer terug naar Leiderdorp. En facultatief kon daarna worden deelgenomen aan een koud/warm buffet in de Brasserie Meelfabriek 'De Zijlstroom' in Leiderdorp.

foto's: Leen van der Biessen

Er hadden zich ruim 150 deelnemers voor het Maritiem Evenement 2013 aangemeld. Dat verheugende maar onverwachts grote aantal aanmeldingen kostte het organisatiecomité, de rederij en het museum aanvankelijk heel wat hoofdbrekens, want 120 personen was eigenlijk het maximum. Echter, alle betrokken partijen waren van

mening dat de insteek moest zijn om niemand teleur te stellen.

Van de gemeente Haarlemmermeer mochten, na overleg hierover, ook niet bij het museum in gebruik zijnde delen van het fort worden bezocht. Ook voor de lunch aan boord werd een oplossing gevonden. Omdat een buffet met 150 deelnemers te lang zou duren, werden de broodjes en slaatjes aan tafel geserveerd.

Fort Aalsmeer

Zo werden stuk voor stuk de organisatorische hindernissen genomen en konden de deelnemers aan het Maritiem Evenement 2013 zich vanaf circa 10.00 uur verzamelen op de Zijldijk in Leiderdorp. Daar gingen zij aan boord van de rondvaartboot 'River Queen'. Zij werden door de schipper, de heer Van de Hulst jr, en zijn bemanning ontvangen met koffie en gebak. Om half elf vertrok het schip over de Zijl, de Kagerplassen, de Ringvaart om de Haarlemmermeer en langs de Westeinderplassen naar het verderop aan de Ringvaart gelegen Fort bij Aalsmeer.

Tijdens de vaartocht naar het fort heette de voorzitter hoofdbestuur, Marc de Natris iedereen van harte

Deze en grote foto: voldoende gelegenheid om bij te praten, zowel binnen als buiten, op het bovendeck.

welkom. Vervolgens gaf prof.dr. Ben Schoenmaker van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) een boeiende lezing over de stelling van Amsterdam, waarvan het Fort bij Aalsmeer deel uitmaakt. De stelling staat op de Unesco Wereld Erfgoedlijst. Ben Schoenmaker schetste de bouw van de Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam. Hij ging in op de doelstelling en de militaire waarde van die verdedigingslijnen. Door bouwkundige oorzaken en (ook toen al) de financiële beperkingen van de defensiebegroting was de Stelling van Amsterdam bij de oplevering in 1914 eigenlijk al verouderd. De Stelling van Amsterdam werd daarom in feite nooit echt gebruikt waarvoor het was bestemd, dit in tegenstelling tot de Nieuwe Hollandse Waterlinie die in de mobilisatietijd en in de strijd tegen Duitsers wel daadwerkelijk werd gebruikt. Na de Tweede Wereldoorlog werden de forten van de Stelling van Amsterdam gebruikt voor uiteenlopende zaken, als opkomstcentra, (munitie)opslagplaatsen en voor oefeningen. Hierdoor is de Stelling een van de meest compleet bewaarde stellingen die Europa thans kent en heeft het belangrijke cultuurhistorische waarde.

Na de presentatie volgde de lunch aan boord van de rondvaartboot. Gelaafd en gespijsd kon daarna het museum worden bezocht. Op iets andere wijze dan beoogd stroomden de geïnteresseerde deelnemers onder leiding van de enthousiaste vrijwilligers 'als water' door het museum en de kazematten.

De tijd was helaas te kort voor een uitgebreide rondleiding maar op strategische plaatsen stonden voldoende vrijwilligers om vragen te beantwoorden of toelichting te geven. Dit alles onder het motto: je gooit er tien eurocent in en er komt voor 2 euro uit. Tal van mensen gaven aan dit bezoek aan het voor velen onbekende museum te zien als een appetizer en kondigden aan zeker privé een keer terug te komen voor een uitgebreider bezoek. Onze voorzitter, Marc de Natris, heeft een donatie aan het museum gedaan, als dank voor de voortreffelijke voorbereiding van ons bezoek door Janny Herfst en haar team van enthousiaste vrijwilligers.

Het reüniespect

Na het bezoek aan het museum ging iedereen weer aan boord van de 'River Queen' en onder het genot van een

Bezoekers komen aan bij het Luchtvaart- en Verzetsmuseum in het Fort bij Aalsmeer.

drankje ging het weer richting Leiderdorp. Er waren geen activiteiten gepland, zodat ruimschoots gelegenheid bestond voor het reüniespect. De weergoden bleven ons goeddeels gunstig gezind. Zeker twee uur lang genoot een groot deel van de deelnemers op het open bovendeck van de zon en het uitzicht op het wijde Zuid-Hollandse polderlandschap.

Vlak voor aankomst aan de Zijldijk In Leiderdorp blikte Marc de Natris terug op de dag en bedankte iedereen voor hun komst. Ook bedankte hij het bedienend personeel van de rondvaartboot die ondanks het grote aantal mensen en het strikte tijdschema ervoor zorgde dat een ieder tijdig een hapje en een drankje kreeg. Nadat het schip keurig op de afgesproken tijd, half zes, was afgemeerd tegenover Brasserie Meelfabriek 'De Zijlstroom', gingen de deelnemers aan het facultatieve koude/warme buffet van boord. De overige deelnemers voeren met het schip een paar honderd meter verder naar de parkeerplaatsen en keerden vandaar huiswaarts.

In brasserie Meelfabriek 'De Zijlstroom' werd onder meer genoten van gebakken varkenshaasmedaillons, Boeuf Stroganoff, diverse salades en ambachtelijk brood. De sfeer zat er goed in. Maar onvermijdelijk kwam er een eind aan deze gezellige dag. Vanaf half acht keerden de eerste deelnemers aan het buffet huiswaarts. De laatsten deden rond half negen 'het licht uit'. De leden van het organisatiecomité kijken al weer uit naar het Maritiem Evenement 2014. En als we ons oor goed te luis- ter hebben gelegd, velen met hen!

Foto's

Van het evenement heeft Leen van der Biessen weer vele foto's gemaakt. Zij die ook foto's hebben gemaakt kunnen die desgewenst mailen naar Leen van der Biessen via biessen@kvmo.nl, waarna Leen zal zorgen dat de foto's op Picasa worden gepubliceerd. <

Aandachtig publiek tijdens de rondleiding door vrijwilligers.

Scan de code of ga naar
www.kvmo.nl/maritiem-evenement
voor de foto's van deze dag.

Fiscaal voordeel

KVMO-contributie voor actief-dienende leden

Indien u via uw salaris maandelijks de contributie betaalt loopt dit via het bruto-netto traject, waardoor u een fiscaal voordeel van ca. 50% heeft.

Actief-dienende leden die jaarlijks aan de KVMO hun contributie betalen kunnen ook gebruik maken van een gunstige fiscale regeling. De KVMO dient dan vóór 15 november het bedrag door te geven dat u dit jaar aan contributie heeft betaald. Dit wordt fiscaal verwerkt met uw salaris van december.

Wilt u van deze regeling gebruik maken?

Stuur vóór 7 november a.s. een e-mail naar info@kvmo.nl en vermeld daarin uw naam- en adresgegevens, geboortedatum, peoplesoftnummer en burgerservicenummer. Heeft u nog vragen? Neem dan telefonisch, 070-3839504, contact op met het secretariaat.

Het hoofdbestuur komt naar u toe!

Het hoofdbestuur van de KVMO gaat vergaderen 'op locatie': bij kazernes, schepen en inrichtingen waar de leden van de KVMO zijn geplaatst.

De vergaderingen zelf zijn besloten maar na afloop zijn de leden van harte uitgenodigd om in gesprek te gaan met hoofdbestuurleden over onderwerpen als arbeidsvoorwaardenoverleg, reorganisaties, pensioenen etc..

Datum : 4 november 2013

Locatie : Kromhoutkazerne, Utrecht

Aanvang : 13.00 uur

Houd de website in de gaten voor de exacte locatie.

Herdenking Nationaal Indië Monument 1945 - 1962

Op uitnodiging van het bestuur van de Stichting Nationaal Indië Monument 1945-1962 heeft een vertegenwoordiging van de KVMO op zaterdag 7 september de herdenking in Roermond bijgewoond.

Deze herdenking vindt jaarlijks plaats, ter ere en ter nagedachtenis van de meer dan 6.200 militairen die in de periode tussen 1945 en 1962 in voormalig Nederlands-Indië en Nederlands Nieuw-Guinea zijn gesneuveld.

Vele duizenden veteranen en nabestaanden waren aanwezig bij de herdenking, die dit jaar voor het eerst ook in het teken stond van de 122 Nederlandse militairen die zijn gesneuveld in de Koreaanse oorlog (1950-1953).

Jaarbijeenkomst Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders

Op **zondag 6 oktober a.s.** vindt de Jaarbijeenkomst plaats van de Stichting Nederlandse Kaap Hoorn-vaarders. KVMO-leden zijn van harte welkom.

Aanvang : 13.15 uur

Locatie : Oosterkerk, Grote Oost in Hoorn

Kosten : € 35 p.p. (incl. buffet/Schoot aan!) of € 15 (excl. buffet, incl. Schoot aan!), overmaken op rek.nr. 2769806 t.n.v. de penningmeester, Stichting NKHV, o.v.v. 'Jaarbijeenkomst 2013'

Aanmelding : plankenjohn@upcmail.nl

Scan de code of ga naar www.kvmo.nl/2013 en download daar het volledige programma, inclusief informatie over de lezingen.

IN MEMORIAM

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht
u in kennis te stellen van het overlijden van:

KLTZ b.d. **J.P. Schol** († 9 september 2013)
 CDRE b.d. **J.L. Hartkamp** († 22 augustus 2013)
 CDRT b.d. ir. **J. Rietman** († 14 augustus 2013)

LTZVK 2 OC b.d. **H. Naumann** († 29 mei 2012)
 Mevrouw **M.T. Spitz-Jaspers** (datum overlijden onbekend)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hun veel sterkte toe

Afdelingsactiviteiten 2013

AFDELING NOORD

- 1 okt **Postactieve bijeenkomsten**
 5 nov Locatie : Marineclub, Den Helder
 3 dec Aanvang : 17.30 uur

AFDELING MIDDEN

- Afdelingsvergaderingen met aansluitend borrel**
 8 okt Locatie : Frederikkazerne, toren D, 5^e verdieping
 12 nov (VIP room), Den Haag.
 10 dec Tijd : 16.00-18.00 uur

AFDELING ZUID

- 27 okt **Mosselmaaltijd (KVMO)**
 Locatie : de Merelhoeve, Nieuw- en Sint Joosland
 Aanvang : 18.00 uur
- 21 nov **Borrel met lezing dhr. Sakkers over geëxecuteerden WOII op Walcheren (KVEO)**
 Locatie : de Merelhoeve, Nieuw- en Sint Joosland
 Aanvang : 17.00 uur
- 13 dec **Winterfeest (KVMO)**
 Locatie : de Merelhoeve, Nieuw- en Sint Joosland
 Aanvang : 18.00 uur

Opmerking: alle activiteiten staan open voor KVMO leden,
 ook als een andere vereniging de organisatie verzorgt.

WERKGROEP JONGEREN KVMO

BIJENKOMST TOEKOMSTPERSPECTIEF JONGE OFFICIEREN

Op donderdag 24 oktober a.s. organiseert de Werkgroep Jongeren van de KVMO in samenwerking met P&O CZSK een nieuwe bijeenkomst toekomstperspectief voor de jonge marineofficier.

HP&O KTZ Peter Reesink geeft een *update* over de stand van de zaken van de reorganisaties en de ontwikkelingen op het gebied van P&O en de onderwerpen voor de toekomst. HP&O wil graag met jullie in gesprek om te horen welke onderwerpen bij jullie leven. De afdeling loopbaanbegeleiding geeft aansluitend een *update* over de *pilot* reflectiemoment voor de jonge marineofficier. De middag wordt afgesloten door de Directeur Personeel en Bedrijfsvoering CDRA Han van Gelder.

Wanneer : 24 oktober 2013
Hoe laat : 14.00 uur - 16.00 uur
Waar : Grote Collegezaal Enyshouse, KIM, Den Helder
Aanmelden : tr.timmerman@mindef.nl
Interesse... Maar niet beschikbaar? Laat het weten!

DE DEADLINE VOOR AANLEVEREN VAN KOPIJ VOOR DE RUBRIEK KVMO-ZAKEN VOOR HET NOVEMBERNUMMER IS 14 OKTOBER 2013.

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

KVMO

Ere-leden:
 KTZT b.d. ir. S.J.J. Hoffmann
 KOLMARNS b.d. A.H.P. Knoppen
 KTZ b.d. L.J.M. Smit
 KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
 KLTZ ing. M.E.M. de Natris
 Vice-voorzitter:
 LTKOLMARNIS J. de Wolf MSc.
 Secretaris:
 LTZ 2 OC M.M.H. Heijligers
 Penningmeester:
 KLTZA H.M.J. van de Burgt

Namens Afdeling Noord
 KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
Namens Afdeling Midden
 KLTZT T.S. van Tongeren
Namens Afdeling Zuid
 KLTZ b.d. K.F.J. Henkelman
Namens Werkgroep Postactieven
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang
Namens Werkgroep Elders Actieven
 MAJMARNIS KMR drs. H. Steensma
Namens Werkgroep Jongeren
 LTZA 2 OC drs. T.R. Timmerman

Afdelingsbesturen:

Noord:
 KLTZE ing. F.J.J. Schoonhoff
 KLTZ P.J. van Maurik
 LTZVK 2 OC b.d. H.T. van Wilgenburg

LTZSD1 b.d. mw. A.L.P. Vrijburg
 LTZE 2 OC dr. ir. W.L. van Norden

Midden:

KLTZT T.S. van Tongeren
 KLTZE ir. J.J. Bleijs
 KLTZ b.d. J. de Jonge
 KTZA b.d. P.J.G. van Sprang

Zuid:

KLTZ b.d. K.F.J. Henkelman
 maj KL b.d. P. van der Laan
 KLTZSD A.J. Zwiers
 KLTZA b.d. P.A. Brons (postactieven)
 KLTZT T.S. van Tongeren

Caribisch Gebied:

KLTZA drs. P.J. van Roon

Adres secretariaat:
 Wassenaarseweg 2
 2596 CH Den Haag
 T : 070-3839504
 F : 070-3835911
 E : info@kvmo.nl
 W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand (www.onderlingebijstand.nl). Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO.

In de nota 'In het belang van Nederland' wordt aangekondigd dat het Joint Support Ship (JSS) Karel Doorman niet in gebruik wordt genomen en zal worden afgestoten. Met deze keuze wordt afstand genomen van het zogeheten STOM-concept (*ship to objective manoeuvre*). Dit concept was één van de drie pijlers onder het ontwerp van het JSS, waarbij in korte tijd met zwaardere helikopters mariniers van het schip op het land kunnen worden gezet.

(foto SM Gerben van Es, AVDD)